

## APÈNDIX

### II

#### **Notícia biogràfica dels autors dels quals es publiquen textos**

ABADAL I CALDERÒ, Raimon d' (1862-1945)

N. a Vic. Eminent jurista. Fou president de l'Acadèmia de Jurisprudència des del 1903 i degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona. També ocupà la presidència de l'Ateneu Barcelonès i dels Jocs Florals de Barcelona (1933), dels quals havia estat mantenidor l'any 1898. Llançat de ple a la política, va ser president de la Lliga Regionalista des del 1908 i, en diferents ocasions, fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, senador, diputat de les Corts espanyoles i del Parlament Català, en el qual era el cap de la minoria de la Lliga. L'any 1917 hom li confià l'encàrrec de convocar i presidir l'Assemblea de Parlamentaris. Col·laborà en diversos diaris i revistes. Vegeu textos a les pàg.

AGUILÓ I FUSTER, Marià (1825-1897)

N. a Palma de Mallorca. Il·lustre lexicògraf, bibliògraf i poeta. Estudià dret a la Universitat de Barcelona. Va ser una de les figures principals de la Renaixença. Dirigí la Biblioteca Provincial de València i, després, la de Barcelona. Tingué una part molt destacada en la restauració dels Jocs Florals de Barcelona; hi va obtenir èxits ressonants amb les seves poesies i, als anys 1867 i 1888, ocupà la presidència del Consistori del certamen. Amb el nom de «Biblioteca Catalana» aplegà l'edició d'importants textos dels clàssics catalans. Entre els seus llibres de poemes cal destacar el *Llibre de la mort* (1898). La seva important labor lexicogràfica ha quedat recollida al *Diccionari Aguiló*, publicat entre el 1914 i el 1934 a cura de Manuel de Montoliu. Vegeu textos a les pàg.

AIGUADER, Artemi (1889-1946)

Dirigent de les Joventuts d'Esquerra Estat Català, va pertànyer a la fracció d'Estat Català que no es va separar de l'Esquerra Republicana de Catalunya. Durant la guerra, fou conseller de Governació del govern de la Generalitat. S'exilià l'any 1939. Va morir a Mèxic. Vegeu pàg.

AIGUADER I MIRÓ, Jaume (1882-1943)

N. a Reus. Metge prestigiós i escriptor. Col·laborà en importants periòdics i revistes; publicà diversos llibres de medicina i, també, de caràcter ideològic. L'any 1926 va fundar la col·lecció científica «Monografies Mèdiques» i la va dirigir amb un gran rigor selectiu. S'afilià a la Unió Socialista de Catalunya i, després, a Estat Català. Durant la Dictadura va ser el representant secret de Macià a Barcelona. Assistí al Pacte de Sant Sebastià en nom d'Estat Català. Amb la República, va ser elegit regidor i alcalde de Barcelona i, del 1931 al 1936, diputat al Parlament espanyol. El trobem entre els fundadors de l'Esquerra Republicana de Catalunya i del diari «La Humanitat», que va dirigir un quant temps. Durant la Guerra Civil fou ministre del Treball del govern de la República; en dimití en apoderar-se el govern de la República espanyola de les indústries de guerra de Catalunya. Al final de la guerra s'exilià a França. Va morir a Mèxic. Vegeu textos a les pàg.

ALBA, Manuel G.: Vegeu GONZÁLEZ ALBA, Manuel.

ALCOVER I SUREDA, Antoni M. (1862-1932)

N. a Santa Cirga (Mallorca). Lexicògraf, filòleg i escriptor. Va ser ordenat sacerdot l'any 1886. Ja de jove, col·laborà en diversos periòdics i en dirigí algun. Tradicionalista furibund, va ser decidit partidari de les idees carlines. Es llicencià en teologia i dret canònic. Va ser vicari general de la diòcesi de Mallorca, catedràtic d'història eclesiàstica al Seminari de Palma de Mallorca, vicepresident de la Societat Arqueològica Lul·liana, president de la Comissió Editora Lul·liana; membre de la Societat Arqueològica Tarragonina, de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts de les Balears i de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Presidí el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906) i la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. A causa del seu caràcter fanàtic i irascible, tingué conflictes constants amb els seus col·laboradors i amics; però, fruit de la seva tenacitat, ha deixat: una obra d'extraordinària importància: el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, que ell va iniciar l'any 1901 i que ha estat continuat pel seu col·laborador, el destacat filòleg F. de B. Moll. També cal assenyalar, entre la seva obra més vàlida, els diversos volums de *l'Aplec de rondaies mallorquines d'En Jordi des Racó*. Vegeu textos a les pàg.

ALMIRALL I LLOZER, Valentí (1841-1904)

N. a Barcelona. Eminent polític i escriptor, llicenciat en dret. Amb Narcís Monturiol i Víctor Balaguer, va intervenir en la conspiració antiborbònica del 1868 i en la Revolució de Setembre. Fou un dels fundadors del Partit

Republicà Federal i el principal promotor del Pacte Federal de Tortosa. Va fundar i dirigir el diari «El Estado Catalán». Prengué part activa en l'aixecament federal del 1868 i, com a conseqüència, va ser empresonat; però assolí d'evadir-se i s'exilià fins que va ser decretada una amnistia. Des del 1871 fins al 1873 dirigí l'Hospital de Barcelona. L'any 1879 fundà «El Diari Català», que fou publicat sota la seva direcció. Tingué una participació destacada en el Congrés Català de Jurisconsults celebrat l'any 1881, organitzà el Primer i el Segon Congrés Catalanista (1880 i 1883, respectivament) i va ser un dels fundadors i animadors més destacats del Centre Català de Barcelona. El 1886 presidí el Consistori dels Jocs Florals i el 1896 va ser elegit president de l'Ateneu Barcelonès. Fundà la Biblioteca Arús. És considerat com el més important teoritzador del catalanisme durant el primer període de la Restauració. Entre les seves obres de contingut polític cal destacar *Idea exacta de la Federación* (1869), *Escritos catalanistas: El Renacimiento Catalán. La leyes Forales. El Carlismo en Cataluña* (1877), *Regionalisme y Particularisme* (1885) i, sobretot, *Lo Catalanisme* (1886). També fou ell qui redactà el *Memorial de greuges* que hom presentà a Alfons XII l'any 1885. Vegeu textos a les pàg.

ALOMAR I VILALLONGA, Gabriel (1873-1941)

N. a Palma de Mallorca. Notable escriptor i polític. Va ser catedràtic dels Instituts de Segon Ensenyament de Figueres i de Palma de Mallorca. Excel·lent publicista, ensems que orador, col·laborà a «Catalònia», «L'Esquella de la Torratxa», «Catalunya», «Art Jove», «Futurisme», «La Pàtria», «El Poble Català», «Humanitat» i «Justícia Social», entre altres periòdics. Defensà el socialisme i la democràcia. Amb Companys, Layret i Marcel·lí Domingo fundà el Partit Republicà Català i, cinc anys després, amb Campalans i Serra i Moret, la Unió Socialista de Catalunya. Fou elegit diputat a Corts (1931) i nomenat ambaixador d'Espanya a Itàlia. Morí a Egipte, on vivia exiliat. Va publicar llibres interessants d'assaig, de proses literàries i de poemes. Vegeu textos a les pàg.

AMETLLA, Claudi (1883-1968)

N. a Sarral (Conca de Barberà). En la seva joventut exercí el magisteri; després es dedicà al periodisme. Va ser redactor i col·laborador de diversos periòdics catalans, corresponsal a Barcelona de l'agència informativa Havas, governador civil de Girona (1931) i de Barcelona (1932), i diputat a Corts de la República (1936). Va pertànyer al Partit Nacionalista Republicà i a la Unió Federal Nacionalista Republicana, que n'esdevingué la continuació; se'n donà de baixa, però, l'any 1914, ja que no estava d'acord amb l'aliança amb els lerrouxistes (Pacte de Sant Gervasi). Més endavant

fou dirigent d'Acció Catalana. Ha publicat les seves Memòries polítiques (1890-1917), vol. 1 (1963). Vegeu pàg.

ANER D'ESTEVE, Felip ( ? - 1812)

N. a la Val d'Aran? - Portugal?. Membre de la Junta de Govern de la Val d'Aran (1808), antinapoleònica. Formà part de la Junta Superior del Principat (1809) i va ser comissionat prop de les autoritats militars antinapoleòniques de Vic, València, Val d'Aran i Conca de Tremp. Juntament amb Creus i Hostalrich, redactà les instruccions de la Junta Superior del Principat als diputats catalans que s'enviaren a les Corts de Cadis (1810), en les quals tingué 261 intervencions, moltes d'elles ben rellevants. Se'ns mostra com un liberal fidel a la tradició del seu poble. Vegeu textos a les pàg.

ARABIO I TORRES, Benet (S XIX)

Alcalde popular de Barcelona (1868). Diputat a les Corts Constituents (1873) i president de la Diputació de Barcelona (1873). El 12 de febrer, després que la visita d'Estanislau Figueras als barcelonins hagué impedit la proclamació de l'Estat català, en l'assemblea que tingué lloc al Palau de la Generalitat manifestà al president de la República: «Per més que, a aquesta assemblea, li sigui prohibit d'ocupar-se d'assumptes que només incumbeixen a les Corts, malgrat això, permeteu-me que manifesti que el seu desig és que sigui la República Democràtica Federal la que definitivament s'estableixi.» Vegeu textos a les pàg.

ARDIACA, Pere (1909-1986)

N. a Balaguer. Fill de camperols, emigrà a França després d'haver estudiat per a capellà al seminari de la Seu d'Urgell. De nou al seu país (1932), es convertí en un dels activistes de més prestigi del Partit Comunista de Catalunya, del qual fou ben aviat un dels principals dirigents. Prengué una part molt destacada en la fusió de partits marxistes que culminà en la creació del P.S.U.C., del qual esdevingué una de les personalitats més rellevants. Col·laborà a «Catalunya Roja» i a «Octubre», i va dirigir el diari «Treball». Empresonat l'any 1962, fou condemnat a 23 anys de presó. Morí exiliat a Moscou. Vegeu pàg.

ARIBAU I FARRIOLS, Bonaventura Carles (1798-1862)

N. a Barcelona. Destacat economista, escriptor i taquígraf. Va ser un dels fundadors de la Societat Filosòfica. Col·laborà en diversos periòdics de Barcelona i Madrid i va intervenir en la fundació de «El Constitucional», «El Europeo» i «El Corresponsal». En 1823 fou nomenat secretari de la Diputació de Lleida i el 1826 fixà la seva residència a Madrid, al servei del banquer Gaspar Remisa. El 24 d'agost del 1833 va publicar a «El Vapor» l'*Oda a La Pàtria*, subtitulada «Trobes», que ha esdevingut símbol de la renaixença literària catalana; hom ha arribat a dir que en marcava l'inici. Aribau dirigí la Biblioteca de Autores Españoles, fundada per Manuel Rivadeneira, i va ser vocal del Consell d'Agricultura del govern espanyol. Ocupà altres importants càrrecs en l'administració de l'estat, entre ells el de director general del Tresor, director general de les Cases de Moneda, Mines i Finques de l'estat. Va escriure una *Historia de la Hacienda Española* i un *Discurso sobre la posibilidad de un idioma universal*. Un seu interessant assaig històric sobre la indústria cotonera a Catalunya ha estat publicat l'any 1963, en versió catalana, per Josep Fontana. Vegeu textos a les pàg.

ARLANDIS, Hilari (1888-1939)

Originari del País Valencià. Fou un dels delegats elegits, al ple celebrat per la C.N.T. a Barcelona, l'any 1921, per assistir al I Congrés de la Internacional Roja, a Moscou. Més endavant, ingressà al Partit Comunista i s'hagué d'exiliar a França. De retorn a la Península, en plena Dictadura, fou empresonat. Es destacà com a dirigent de la Federació Comunista Catalano-Balear i del Bloc Obrer i Camperol. Col·laborà a «L'Hora» i a «La Batalla». Després, s'afilià al Partit Comunista de Catalunya, del comitè central del qual formà part, i col·laborà a «Catalunya Roja». Més endavant, en constituir-se el P.S.U.C., n'esdevingué un destacat dirigent. Morí a Figueres, als primers de febrer del 1939, durant la retirada republicana cap a França, víctima d'un bombardeig de l'aviació franquista. Vegeu textos a les pàg.

ARQUER I SALTOR, Jordi (1906-1981)

N. a Bellcaire d'Urgell. Polític i escriptor; brillant publicista, defensor d'un ideari comunista no lligat a la Tercera Internacional. Ha col·laborat en diferents diaris i revistes. Va ser un dels principals impulsors del Bloc Obrer i Camperol. Va ser un dels fundadors del Partit Obrer d'Unificació Marxista (P.O.U.M.). L'any 1939 s'hagué d'exiliar a França, des d'on ha col·laborat en diferents revistes publicades pels exiliats catalans, com ara «Endavant», «Quaderns de l'Exili» i «Xaloc». Residí a França i morí a Perpinyà. Vegeu textos a les pàg.

AZNAR, Pere (S XX)

Dirigent del C.A.D.C.I. i del Partit Català Proletari, esdevingué la figura més destacada d'aquest partit després de la mort de Jaume Compte i de González Alba en la lluita del 6 d'octubre del 1936. Durant el bienni Lerroux-Gil Robles (1934-1935), fou un dels principals inspiradors de la publicació clandestina «Catalunya Insurgent» i, més endavant, de «L'Insurgent» en la segona època. Candidat del Front d'Esquerres, va ser elegit diputat el 16 de febrer del 1936. Prengué part d'una manera activa en les gestions de fusió dels partits marxistes que acabaren en la creació del P.S.U.C. Vegeu pàg.

BADIA I CAPELL, Miquel (1906-1936)

N. a Torregrossa. En iniciar-se la Dictadura de Primo de Rivera, afiliat a Estat Català, lluità en la clandestinitat i entrà a formar part de la secció de xoc denominada La Bandera Negra. Implicat en el complot de Garraf contra Alfons XIII, fou detingut, condemnat i reclòs a Alcalá de Henares i a Ocaña. Amnistià a conseqüència de la caiguda de la Dictadura, esdevingué cap dels escamots d'Estat Català, que Macià volgué que continuessin organitzant-se. L'any 1934 va ésser nomenat cap superior d'Ordre Públic; dimití el càrrec després d'haver ordenat la detenció d'un fiscal de l'Audiència de Barcelona, al qual hom acusava d'alteració de l'ordre públic i d'insults contra el poble català; però, en reconeixement de la seva tasca, fou tributat a Miquel Badia un homenatge popular, presidit pel president de la Generalitat Lluís Companys, al qual concorregueren milers de persones. Prengué una part molt activa en la revolta del 6 d'octubre del 1934 i, en ésser vençuda, s'hagué d'exiliar. Va tornar després del triomf de les esquerres (16 de febrer del 1936). Quan es dedicava a la reorganització d'Estat Català, fou assassinat, el 28 de maig, juntament amb el seu germà i col·laborador Josep. Durant tota la nit i l'endemà, corrues interminables d'homes i dones desfilaren pel davant dels cadàvers, dipositats al Casal d'Estat Català, en senyal de dol, i milers de persones assistiren a l'enterrament en un clima tens d'emoció. El Parlament català dedicà una sessió a llur memòria i, per unanimitat, acordà retre als dos germans un homenatge pòstum. Va ser batejada amb el nom d'ambdós l'actual plaça Francesc Macià de Barcelona: des del 1936 al 1939 se'n digué Plaça dels Germans Badia, després de Calvo Sotelo. Vegeu textos a les pàg.

BALAGUER I CIRERA, Víctor (1824-1901)

N. a Barcelona. Escriptor i polític. Es donà a conèixer tot just adolescent i, ben aviat, va ser considerat com un dels millors escriptors de la seva època.

Fundà els periòdics «El Catalán», «La Violeta de Oro», «La Corona de Aragón», diari que esdevingué òrgan del partit progressista, i «El Conceller». Col·laborà en moltes altres publicacions, entre elles el «Diario de Barcelona» i «El Telégrafo», del qual fou corresponsal a Itàlia. Va ser un dels capdavanters en la restauració dels Jocs Florals; hi fou premiat diverses vegades i els va presidir l'any 1868. Prengué part en la Revolució del 1854. Col·laborà en els primers intents revolucionaris del general Prim i es va haver d'exiliar; residí a Provença, on gaudí de la càlida hospitalitat de Mistral i els felibres. Prengué part en la triomfant Revolució de Setembre del 1868; col·laborà amb el govern progressista i va ser un dels comissionats a Itàlia per a fer-ne venir Amadeu de Savoia en qualitat de rei d'Espanya. De mica en mica, evolucionà en un sentit conservador i antifederalista; va ser ministre d'Ultramar als períodes 1871-1872, 1874 i 1886. Publicà una antologia de poetes catalans: *Los trovadors moderns*. Entre els seus llibres cal esmentar *Lo Trobador de Montserrat* (1861), *Las calles de Barcelona* (1865), *Esperances i records* (1869), *Tragèdies* (1876) i *Noves Tragèdies* (1879). L'obra que li donà més popularitat fou la *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, en 5 volums (1850-1863). Vegeu textos a les pàg.

BALLOT I TORRES, Josep Pau (1747-1821)

N. a Barcelona, on es va ordenar sacerdot. Fou professor dels col·legis de Sant Jaume i Cordelles i catedràtic de retòrica al Seminari. Publicà diversos escrits didàctics. El 1814 aparegué la seva *Gramàtica i apologia de la Llengua Catalana*. Vegeu textos a les pàg.

BALMES I URPIÀ, Jaume (1810-1848)

N. a Vic. Eclesiàstic. Doctor en teologia. Publicista i filòsof de gran prestigi. A Barcelona dirigí la revista «La Sociedad», i a Madrid «El Pensamiento de la Nación». Va abordar, amb afany de comprensió, problemes polítics, socials i religiosos. Va veure amb escepticisme les possibilitats de triomf de les reivindicacions nacionals catalanes. No comptà amb les simpaties dels catòlics integristes, els quals atacaren amb una especial virulència el seu estudi *Pío IX* (1847). Entre els seus diferents llibres, alguns traduïts a diverses llengües, hom destaca *El Criterio*. Vegeu textos a les pàg.

BATISTA I ROCA, Josep M. (1895- 1978)

N. a Barcelona. Es llicencià en dret i en filosofia i lletres. Fou una de les figures més documentades i combatives del nacionalisme català. Cooperà

en la fundació de l'Arxiu d'Etnologia i Folklore de Catalunya (1917) i, com a introductor de l'escoltisme a Catalunya, va ser el fundador i el principal impulsor dels Minyons de Muntanya i de l'entitat de formació cívica Palestra, de la qual esdevingué secretari; n'era president Pompeu Fabra. L'any 1939 s'hagué d'exiliar; marxà a Anglaterra, on ja anteriorment havia viscut. Fou professor al Trinity College de Cambridge, fins a la jubilació. Fou un dels membres més actius del Consell Nacional Català establert a Londres i, tant per la seva activitat com per la seva sòlida formació, és una de les personalitats catalanes que més ha contribuït a fer conèixer arreu els problemes de Catalunya, especialment prop de congressos i organismes de caràcter internacional. Abans i després d'exiliar-se, ha donat un gran nombre de conferències i ha col·laborat en publicacions catalanes de l'interior de Catalunya (abans del 1939) i de l'exili, com també en publicacions estrangeres. Ha publicat diverses obres remarcables sobre etnologia i sobre literatura. Vegeu textos a les pàg.

BATTESTINI I GALUP, Nicolau (1895- ? )

N. a Barcelona, el 1895. Metge i polític. Fou un dels fundadors del Sindicat de Metges de Catalunya (1919), redactor en cap dels «Annals de Ciències Mèdiques» i director de la revista catalana «Ars Medica». Pertangué a Acció Catalana i posteriorment a Esquerra Republicana de Catalunya, partit del qual fou diputat al Parlament català. S'exilià el 1939. Retornà a Barcelona el 1947. Germà del metge Rafael Battestini, director de l'Hospital de Santa Tecla de Tarragona, membre d'Acció Catalana que fou condemnat a mort per un consell de guerra, i afusellat el 22 d'abril de 1939. Vegeu pàg.

BELLSOLELL DE LA TORRE. (S XVII-XVIII)

La casa pairal dels Bellsollell ja existia a Arenys de Munt, al segle XIII. El 1666, Salvador Bellsollell comença la redacció d'unes memòries que els seus descendents continuen, amb algunes interrupcions, fins al 1838. Del 1710 al 1758, aproximadament, estan redactades per Francesc Bellsollell, doctor en Medicina. Les memòries d'aquest període reflecteixen, simplement, l'opinió del ciutadà català apartat de la política. Vegeu textos a les pàg.

BERTRAN I SOLER, Tomàs (1791- ? )

N. A Barcelona. Escriptor liberal del segle XIX que propugnà una avinença entre les diferents formacions polítiques catalanes per tal d'assolir l'autodeterminació de Catalunya. Presidí la Diputació General de



Catalunya, constituïda pels independentistes catalans durant la Guerra dels Matiners. Ja l'any 1847 propugnava la «construcció d'una carretera que, travessant el Tibidabo, per mitjà dun tall (...), posés en comunicació directa l'immens raval de Gràcia amb el Vallés». Entre les seves obres trobem el drama *Fr. Fulgencio o sea la vida de un seductor* (1840), *Máximas de Napoleón, escritas en la isla de Santa Elena, y lecciones de política y moral* (1850), *Vindicación de los mallorquines cristianos de stirpe hebrea: Un milagro y una mentira* (1858), *Cuchilladas a la capilla de Fray Gerundio*, València, 1858. Té un interès especial el seu *Itinerario descriptivo de Cataluña* (1847). Vegeu textos a les pàg.

#### BOFARULL I DE BROCÀ, Antoni (1821-1892)

N. a Reus. Eminent historiador i escriptor. Treballà durant 46 anys a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. El trobem entre els restauradors dels Jocs Florals, dels quals va ser mantenidor diferents vegades; els presidí l'any 1865. Era acadèmic de l'Acadèmia de la Història de Madrid, de la Societat Mexicana de Geografia i Estadística i de la Societat Arqueològica de Bèlgica, i soci numerari de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, i va ser jurat de la Secció Arqueològica de l'Exposició Universal de Barcelona del 1888. Col·laborà en diaris i revistes, entre els quals el «Diario de Barcelona». Com a historiador, la seva obra és extensa i important; se'n destaca la *Historia civil y eclesiástica de Cataluña*, en 9 volums (1878). Col·laborà amb Adolf Blanch en la redacció d'una gramàtica catalana publicada l'any 1867 i recollí en una antologia, *Los Trobadores Nous*, poemes dels principals poetes de la Renaixença. Cultivà amb encert la poesia, el teatre i la novel·la; en aquest darrer gènere, la seva *Orfeneta de Menargues o Catalunya agonitzant* podem considerar que marca l'inici de la literatura catalana renaixent. Vegeu textos a les pàg.

#### BOFILL I MATES, Jaume (1878-1933)

N. a Olot. Com a poeta, un dels més importants de llengua catalana, va usar el pseudònim de «Guerau de Liost». Fou un notable advocat, destacat orador i excel·lent periodista. Va intervenir activament en política. Afiliat a la Lliga Regionalista, fou dels qui se'n donà de baixa considerant que aquest partit resultava poc convincent tocant a l'ideari catalanista. Fou un dels organitzadors de la Conferència Nacional Catalana i un dels fundadors i capdavanters d'Acció Catalana. Catòlic liberal, prengué una posició bastant oberta i progressista pel que es refereix als problemes socials. Fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona, diputat de la Mancomunitat de Catalunya i diputat a Corts de la República espanyola. Poc abans de morir,

va reingressar a la Lliga, sense abjurar, però, el seu liberalisme i el seu catalanisme força radicalitzat. Vegeu textos a les pàg.

#### BOSCH I GIMPERA, Pere (1891-1974)

N. a Barcelona. Rellevant arqueòleg. Doctor en filosofia i lletres, amplià els seus estudis a Berlín. Va ser director del Servei d'Investigacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans, professor dels Estudis Universitaris Catalans, catedràtic d'història antiga a la Universitat de Barcelona, on fundà el Seminari de Prehistòria, i l'any 1931 en fou nomenat degà de la Facultat de Filosofia i Lletres; l'any 1933 en fou elegit rector i romangué en aquest càrrec fins a l'any 1939 que s'hagué d'exiliar. Va ser elegit membre del Comitè Permanent de Congressos Internacionals d'Arqueologia, de l'Institut d'Estudis Catalans, de l'Acadèmia de Bones Lletres i de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, de l'Acadèmia d'Història de Madrid, de l'Institut Arqueològic Alemany, del de Roma i de nombroses entitats similars de Berlín, Brussel·les, Viena, Porto, Lisboa, etc. Del 1939 ençà ha residit habitualment a la ciutat de Mèxic, de la Universitat Autònoma de la qual és catedràtic. Entre altres càrrecs importants que ha exercit hi figura el de cap de la Divisió de Filosofia i Humanitats de la U.N.E.S.C.O. Autor d'importants obres de la seva especialitat, és considerat un dels més importants arqueòlegs mundials. Estigué afiliat a Acció Catalana i, en representació d'aquest partit, formà part del govern català durant la guerra. A l'exili, ha format part del Consell Nacional Català. Mort a Mèxic, el 1974. Vegeu pàg

#### BROSSA I ROGER, Jaume (1875-1919)

N. a Sant Andreu de Palomar. Notable periodista, conferenciant i dramaturg. Col·laborà en «El Poble Català» i «L'Avenç,»; fou codirector d'«El Diluvio». Es va distingir com a polemista. Propugnava una línia democràtica socialitzant. Va ser empresonat i processat diverses vegades, a causa de les seves actituds polítiques. Vegeu textos a les pàg.

#### CABRÉ I PALLÀS, Rossend (S XX)

Membre del Partit Comunista de Catalunya. Col·laborà a «Octubre», òrgan d'aquest partit. En fundar-se el P.S.U.C. formà part del seu primer Comitè Central. S'exilià a Mèxic. Vegeu pàg.

#### CABRERA I GRINYÓ, Ramon (1806-1877)

N. a Tortosa. El més destacat dels capitostots carlins catalans. Estudià al Seminari, però abandonà la carrera eclesiàstica, d'acord amb el bisbe, el mateix any que fou tonsurat. Esdevingué famós per les seves gestes militars. El 1835 li van confiar el comandament interí de l'exèrcit carlí del Baix Aragó i, al cap de dos anys, el pretendent don Carles el nomenà capità general d'Aragó, València i Múrcia. La seva crueltat -altrament compartida tant per altres correligionaris seus com per molts dels seus adversaris- li valgué el motiu de «Tigre del Maestrat». Després de l'Abraçada de Bergara, continuà la lluita contra els isabelins; finalment, amb els seus addictes, s'hagué de refugiar a França, des don es traslladà a Anglaterra. El 1848 entrà de nou a Catalunya i fou el cap més destacat en la Guerra dels Matiners. El 1850 tornava al seu exili d'Anglaterra, on va morir. Vegeu textos a les pàg.

#### CALVET I PASCUAL, Agustí (1887-1964)

N. a Sant Feliu de Guíxols. Doctor en filosofia i lletres, amplià estudis a París amb una beca de la Diputació de Barcelona. Durant la Guerra Europea obtingué un gran èxit amb les cròniques que li publicava «La Vanguardia», signades amb el pseudònim de Gaziel, que ja sempre més usará en tota la seva producció periodística i literària. D'aquestes cròniques, en pervingueren els llibres *Diario de un estudiante en París* (1915), *Narraciones de tierras heroicas* (1916), *En las líneas de fuego* (1917), *De París a Monastir* (1917) i *El sueño de Europa* (1922); tots ells obtingueren una gran difusió. Ben aviat ocupà el càrrec de director de «La Vanguardia» i l'exercí fins a l'any 1936. Des del 1936 romangué en total silenci fins que, l'any 1953, el va rompre; ara, però, només per escriure en català. Entre els llibres d'aquesta nova època es troben: *Tots els camins duen a Roma*, *Castella endins* (1959), *Portugal enfora* (1960), *La Península inacabada* (1961), *Seny, treball i llibertat* (1961), *L'home és el tot* (1962), *París 1914; diari d'un estudiant* (1964), *Història de «La Vanguardia»* (1971) i *Meditacions en el desert 1945-1953* (1974). Aquest tres darrers llibres són pòstums. Vegeu pàg.

#### CAMBÓ I BATLLE, Francesc (1876-1947)

N. a Verges. Eminent polític, escriptor, orador i mecenes. Es llicencià en dret i en filosofia i lletres. Des del seu ingrés a la Universitat de Barcelona, la seva activitat política va ésser intensíssima. Ocupà el càrrec de secretari del Centre Escolar Catalanista. Milità al Centre Nacional Català i va ésser un dels fundadors de la Lliga Regionalista (1901). L'any 1901 va ésser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Es convertí en una de les figures més destacades de la Solidaritat Catalana. Durant un acte de

propaganda electoral a favor d'aquest moviment solidari fou víctima d'un atemptat, del qual resultà ferit greument. Va ésser elegit diputat a Corts en diferents ocasions i es convertí en la veu més autoritzada del catalanisme de dreta. Intervingué activament en l'Assemblea de Parlamentaris (1917) i va ésser ministre de Foment (1918) i de Finances (1921). Va ésser un dels fundadors de la gran companyia financera CHADE, del consell d'administració de la qual ocupà la presidència. L'any 1926 va ésser nomenat membre del Comitè Preparatori de la Cooperació Econòmica Internacional de la Societat de les Nacions. Durant la Dictadura s'oposà resoltament a les activitats separatistes de Francesc Macià, el qual procurà de desacreditar tant a l'interior del país com a l'estranger. Cambó, que en certs moments semblà destinat a ésser el líder indiscutit del nacionalisme català, davant el temor d'una situació revolucionària que podria produir un canvi d'estructures socioeconòmiques, defugí tota mena d'actituds radicals fins i tot quan les circumstàncies semblaven aconsellar-les. Amb la instauració de la República es trobà en una posició difícil, entre l'extrema dreta i l'esquerra, que havia esdevingut majoritària a Catalunya. Deixant a segon terme l'ideari catalanista, adoptà actituds encaminades a minvar les atribucions del Parlament català, quan aquest Parlament aprovà la llei de Contractes de Conreu, favorable als rabassaires. Abans de l'inici de la Guerra Civil, l'any 1936, s'establí a l'estranger i ja no tornà al seu país. Morí a l'Argentina. Vegeu textos a les pàg.        i al «Apèndix» I, VI.

#### CAMPALANS I PUIG, Rafael (1887-1933)

N. a Barcelona. Enginyer industrial, cursà els seus estudis a Barcelona, Lovaina i Charlottenburg; posteriorment, féu viatges d'orientació professional per una bona part d'Europa. Publicà nombrosos treballs de caràcter tècnic, relacionats amb la seva professió; en publicà també de caràcter polític. Fou redactor d'«El Poble Català» i col·laborà en diversos periòdics. Va dirigir l'Escola del Treball de Barcelona i el trobem entre els fundadors de la Unió Socialista de Catalunya (1923) i entre els principals inspiradors de l'òrgan periodístic d'aquest partit, «Justícia Social». Com a publicista i conferenciant polític, es destaca per la seva desapassionada fermesa i la seva aguda dialèctica. Proclamada la República, va ésser conseller d'Instrucció Pública de la Generalitat i diputat a Corts. Va morir d'accident, ofegat, a Torredembarra. Vegeu textos a les pàg.

#### CAPMANY DE MONTPALAU I SURÍS, Antoni de (1742-1813)

N. a Barcelona. Cursà estudis de gramàtica, humanitats i lògica al Seminari Tridentí. Després, entrà de cadet al regiment de dragons de Mèrida; el 1770 obtingué l'excedència de l'exèrcit. Va col·laborar amb Olavide en els

projectes de colonització de Sierra Morena. Pertangué a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i Sevilla i a la Real Academia de la Historia de Madrid, de la qual el 1790 va ser nomenat secretari. Fou encarregat de la «Gaceta del Gobierno» i diputat a les Corts de Cadis. Molts dels seus importants estudis sobre diferents aspectes històrics de Catalunya, sobretot els dedicats a la marina, al comerç i a les arts de l'antiga Barcelona van ser bàsics per als homes de la Renaixença. Vegeu textos a les pàg.

CARDÓ SANJUAN, Carles (1884-1958)

N. a Valls. Poeta i publicista destacat. Seguí la carrera eclesiàstica. Ordenat sacerdot, es va doctorar en Teologia i Dret Canònic a Roma. Fou professor del seminari de Tarragona i del de Barcelona. L'any 1918, va ser nomenat canonge del capítol de la catedral barcelonina. El 1915 havia fundat la revista «La Paraula Cristiana». Lançat a una intensa activitat periodística, col·laborà en altres importants periòdics, entre ells: «La Veu de Catalunya» i «El Matí». L'any 1936, en esclatar la guerra, es traslladà a Itàlia i, al cap de tres anys, es domicilià a Suïssa. Fins el 1955 no tornà a Barcelona, on va morir tres anys després. Col·laborà a la Fundació Bíblica Catalana i a la Fundació Bernat Metge, per a la qual traduí, comentà i anotà 13 volums de Sèneca. Entre els seus llibres, hi ha: *Doctrina estètica del Dr. Torras i Bages* (1919), *La nit transparent* (1935), *Histoire spirituelle des Espagnes* (Paris 1946), *El càntic nou* (1951), *Meditació catalana* (1953), *L'Evangelí d'avui* (1955) i *La moral de la derrota* (1959), que conté l'assaig que dóna títol al llibre, publicat per primera vegada el 1936, i altres assaigs. Vegeu textos a les pàg.

CARDONA, Daniel (1890-1943)

Nascut i mort a Sant Just Desvern. Fou membre actiu de la Unió Catalanista. Col·laborà amb Francesc Macià en la creació d'Estat Català i va ésser un dels impulsors de La Bandera Negra, principal força de xoc d'Estat Català. Trencà amb Macià perquè el considerà massa moderat i poc eficaç. Va fundar l'organització ultraseparatista Nosaltres Sols!. Com a escriptor, usà el pseudònim de «Vibrant»; col·laborà en diversos periòdics nacionalistes i va publicar *La Batalla*, prologat per Joan Salvat-Papasseit, *Per la llibertat* i *Res de nou al Pirineu*. Vegeu textos a les pàg.

CARNER-RIBALTA, Josep (1898-1988)

Nascut a Balaguer el 14 d' abril del 1898. Morí a Simi Valley (Califòrnia) el 13 de març del 1988. Acompanyà Francesc Macià a Moscou i, seguint-ne les instruccions, dugué a terme diverses accions revolucionàries.

Prengué part en la temptativa armada de Prats de Molló i, juntament amb Macià, fou empresonat i processat a París. A l'Havana, prengué una part molt activa en l'Assemblea on fou fundat el Partit Socialista Revolucionari Català i on va ser aprovada la Constitució Provisional de la República catalana. També prengué part en l'alçament del 6 d'octubre del 1934 i fou empresonat juntament amb el Govern de la Generalitat. Exercí el càrrec de cap de premsa del Parlament de Catalunya i organitzà el Comitè de Cinema de la Generalitat, del qual esdevingué assessor tècnic. Durant la guerra del 1936 al 1939, va ser Comissari d'espectacles de Catalunya i una altra vegada visità Moscou, també en una missió de servei. Exiliat als E.U.A., fou un dels elements més actius del Consell Nacional Català en aquest país i va un dels signants de l'*Apel·lació a les Nacions Unides feta en nom de Catalunya* (28 de març del 1942). Fundà el setmanari «Flama» (1920) i ha col·laborat en diferents publicacions catalanes de l'interior i de l'exili. És autor d'una excel·lent versió al català de les poesies de Paul Valéry i d'interessants llibres de poemes, de narració d'història i d'assaig, entre els quals es troben *Els catalans en la descoberta i colonització de Califòrnia*, *Com es fa un film*, *Macià, la seva actuació a l'estranger* i *De Balaguer a Nova York, passant per Moscou i Prats de Molló*. Vegeu textos a les pàg. Vegeu: «Revista de Catalunya», núm. 23, octubre del 1988).

#### CARNER I ROMEU, Jaume (1867-1934)

N. al Vendrell. Destacat advocat i polític. Llicenciat en dret a Barcelona, es va doctorar a Madrid. El 1899 va ser elegit vicepresident del Centre Nacional Català. Després, va ser destacat dirigent de la Lliga Regionalista; el 18 de juny del 1904 passà a formar part del directori d'aquest partit, junt amb Albert Rusiñol, Prat de la Riba, Cambó i Raimon d'Abadal; però, dintre el mateix any, se'n separà juntament amb els altres afiliats esquerrans i, amb ells, fundà «El Poble Català» (1904) i, més endavant, el Centre Nacionalista Republicà (1906) del qual ocupà la presidència del 1906 al 1909. Va ser un dels coordinadors més destacats de la Solidaritat Catalana. Per elecció popular, ocupà els càrrecs de regidor de l'Ajuntament de Barcelona, diputat al Parlament espanyol i al Parlament català, del qual va ser president l'any 1931. L'any següent va ser nomenat ministre de Finances de la República espanyola. Publicà diversos escrits importants sobre temes jurídics i econòmics, entre ells *Els catalans i el comerç modern* (1919). Vegeu textos a les pàg.

#### CARRASCO I FORMIGUERA, Manuel (1890-1938)

N. a Barcelona. Destacat advocat i polític. Es llicencià en Filosofia i Lletres i en Dret a la Universitat de Barcelona; es va doctorar a Madrid. Milità a la

Lliga Regionalista, però se'n separà considerant-la massa moderada en els seus plantejaments catalanistes. Prengué part activa en la Conferència Nacional Catalana i va ésser un dels fundadors d'Acció Catalana, la qual va representar en el Pacte de Sant Sebastià. Durant la República, situat en la línia de la democràcia cristiana, va abandonar Acció Catalana i fou un dels fundadors de la Unió Democràtica de Catalunya. Fundà el setmanari «L'Estevet» i col·laborà en diferents diaris i revistes. Durant la Dictadura fou empresonat i, també, desterrat. Va ésser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, secretari del Comitè Internacional Cotoner, comissari del Port Franc de Barcelona, diputat al Parlament de la República espanyola - del qual es retirà com a protesta pels obstacles posats a l'aprovació de l'estatut d'autonomia plebiscitat pel poble català-, conseller de Comunicacions del Govern de la Generalitat i, durant la Guerra Civil, assessor jurídic de la Conselleria de Finances. L'any 1937, quan es dirigia per mar a Bilbao amb una missió del govern català prop del govern basc, el vaixell en què viatjava fou capturat per la marina de guerra de l'Espanya nacionalista. Condemnat a mort per un consell de guerra, va ésser executat a Burgos. Vegeu textos a les pàg. Vegeu *Proposició presentada a l'Assemblea del Partit Catalanista Republicà*, pàg 125.

CASALS, Francesc Xavier (1880-1954)

N. a Barcelona, Militant de la Unió Catalanista, col·laborà estretament amb el Dr. Domènec Martí i Julià. Fou president del C.A.D.C.I. des del 1920 fins al 1932, llevat del període de la dictadura de Primo de Rivera, en el qual aquella entitat fou ocupada pels anomenats Sindicats Lliures. Afiliat a l'Esquerra Republicana de Catalunya, fou conseller de Treball i d'Assistència Social del govern de la Generalitat (1932). Vegeu textos a les pàg.

CASANELLAS I IBARS, Joan (1904-1986)

N. a Barcelona. Llicenciat en dret, exercí d'advocat i intervingué activament en política. Durant la dictadura del general Primo de Rivera publicà, a París, el setmanari de combat «El Fuet». Va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona (en fou tinent d'alcalde), diputat al Parlament català i al de la República. Essent un dels puntals de «L'Opinió», milità a l'Esquerra Republicana de Catalunya formant part del grup que hom conegué pel nom de l'esmentat periòdic i el trobem entre els signants del *Manifest* que aquest grup llançà el 21 de setembre del 1933, document que constituí el preludi de la fundació del Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, del qual Casanellas en fou dirigent. Entre el 18 i el 19 de juliol del 1936, viatjant de Barcelona a Madrid, va ser capturat per les forces que

s'havien alçat contra la República, condemnat a mort i, finalment, intercanviat per Josep. M. Millà i Camps. Posteriorment, s'exilià a París. Vegeu textos a les pàg.

#### CASANELLAS I LLUCH, Ramon (1897-1933)

Fill d'obrers, treballà de metal·lúrgic des de petit. A 14 anys s'incorporà als grups de xoc de la C.N.T. va intervenir activament en les vagues del 1918 i, com a conseqüència d'això s'hagué d'exiliar a França, on va romandre fins a l'any següent. Va prendre part en l'assassinat de Dato (8 de març del 1921) i, havent pogut escapar-se, arribà a Rússia pel setembre de 1921. S'afilià al Partit Comunista rus i, l'any 1924, ingressà a la Universitat Obrera de Sverdlov, de Moscou. En acabar els estudis es traslladà a Mèxic, on treballà de xofer i de camàlic mentre es dedicava a organitzar els obrers mexicans dins del Partit Comunista. Pel juny del 1931 tornà a Catalunya, però va ser detingut i expulsat del país pel març del 1932. Aconseguí de tornar de seguida i, el 28 de febrer del 1933, perseguit a trets per la policia, va ser empresonat; pel juny, fou deixat en llibertat provisional. Ha estat un dels principals dirigents del Partit Comunista de Catalunya. Morí d'accident quan, en moto, es dirigia a Madrid per assistir a una assemblea política. Vegeu textos a les pàg.

#### CASANOVAS I MARISTANY, Joan (1890-1942)

N. A Sant Sadurní d'Anoia. Llicenciat en dret, com a advocat es destacà en la defensa de processats sindicalistes i en campanyes a favor dels moviments obrers. Fou processat i empresonat diverses vegades a causa de les seves actituds polítiques. Com a conseqüència de la Dictadura, visqué a l'exili des del 1924 al 1931. Del 1919 al 1923, havia estat diputat a les Corts espanyoles. Fou un dels fundadors de l'Esquerra Republicana de Catalunya i a les eleccions del 12 d'abril del 1931 sortí elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona; també fou elegit membre de la Junta del Col·legi d'Advocats. Ocupà el càrrec de conseller de defensa en el primer Govern de la Generalitat i, elegit diputat al Parlament de Catalunya, en fou president. El 1936 exercí el càrrec de Conseller Primer del Govern català i, durant la guerra, concebé el projecte de proclamar la República catalana independent, sota la tutela anglofrancesa. A causa de l'hostilitat del Govern de la República espanyola, al final de la guerra s'hagué d'exiliar. Mort a França, fou enterrat a Perpinyà. És autor del llibre *El sindicalismo en el pretorio*, en el qual s'estudien les lluites sindicals del període 1919-1923. Vegeu textos a les pàg.

#### CASAS I BUSQUETS, Joaquim (1911- ? )



N. a Blanes. Escriptor que, des de molt jove, es dedicà al periodisme. És autor de notables novel·les, d'un recull de narracions i d'*El Maresme*, interessant estudi sobre aquesta comarca. Militant de la Unió Socialista de Catalunya, col·laborà a «Justícia Social», portaveu d'aquest partit. Vegeu pàg

CASAS-CARBÓ, Joaquim (1858-1943)

N. a Barcelona. Escriptor i editor, que es va distingir per les seves campanyes iberistes. Va ser un dels principals propulsors de les revistes «L'Avenç» i «Catalònia» i de la Biblioteca Popular l'Avenç. Fou sempre un eficaç propulsor d'importantes iniciatives culturals. Entre els seus llibres convé destacar *Assaigs nacionalistes* (1908), *Catalònia* (1908) i *El problema peninsular (1924-1932)* (1933), que reuneix una documentació copiosa i interessant. Vegeu textos a les pàg.

CERDÀ I SUNYER, Ildefons (1815-1876)

N. a Centelles. Enginyer, gran urbanista i polític. Estretament lligat amb els medis progressistes i revolucionaris catalans, influïts per les doctrines del socialisme utòpic i el republicanisme. Fou diputat a les Corts espanyoles l'any 1850 i síndic de la ciutat de Barcelona durant el Bienni Progressista, i un dels principals caps de la Milícia Nacional. Preocupat per la qüestió social i amic dels dirigents de les associacions obreres, redactà l'important estudi sobre la condició obrera a Barcelona *Monografía estadística de la clase obrera*, referit als anys 1855-1856, que publicà com a apèndix a la seva obra mestra sobre urbanisme, *Teoría general de la urbanización* (1867). Projectà i presentà el seu projecte de reforma de la ciutat de Barcelona, alliberada de les seves muralles, que és conegut amb el nom de Pla Cerdà. Amb el triomf de la Revolució del 1868 tornà a intervenir en la vida política i ingressà al Partit Republicà Federal. Amb la proclamació de la República espanyola fou vicepresident i president de la Diputació de Barcelona i participà en els intents de proclamar l'Estat Català. Després del cop d'estat del general Pavía es retirà de la vida pública. Fidel als seus principis polítics, morí gairebé en la misèria. Vegeu textos a les pàg.

CLARIS I CASADEMUNT, Pau (1586-1641).

N. a Barcelona. Es doctorà en ambdós drets. El 1612 fou nomenat canonge de la Seu d'Urgell, on establí el seu domicili. Aviat es destacà per la seva oposició a les creixents exigències de la monarquia. Quan el 1626 Felip IV acudí a Barcelona a jurar les *Constitucions de Catalunya*, Claris fou elegit

com a representant del capítol urgellenc a les Corts catalanes, on fou un dels qui s'oposà a concedir al rei els 16.000 soldats que demanava per a la guerra de Flandes. Convertit en síndic permanent del capítol urgellenc, residí llargues temporades a Barcelona. El 1627 exercí de Jutge de la Vista. El 1630 assistí al concili de Tarragona en representació del seu capítol. A les Corts del 1632, d'oïdor eclesiàstic de la Generalitat passà a ser diputat del seu Braç. El 22 de juliol de 1638 va ser elegit membre de la Generalitat (pel Braç eclesiàstic), juntament amb Francesc de Tamarit (pel Braç militar) i Josep Miquel Quintana (pel Braç popular) i els oïdors Jaume Ferran, Rafael Antic i Rafael Cerdà; en correspongué a Pau Claris la presidència. Durant la primavera del 1640 té lloc l'alçament popular català contra els terços espanyols, que són expulsats del Principat; al mateix temps; els segadors que entren a Barcelona executen el virrei, comte de Santa Coloma. Com a conseqüència, la Cort de Madrid decideix l'ocupació militar del Principat; per defensar-se'n, Claris entra en contacte amb els francesos i hi pacta una aliança; organitza ensems la resistència amb les forces populars catalanes i crea unitats regulars. Claris presideix uns quants dies una República catalana independent, sota la protecció de França. Finalment, el 23 de gener de 1641, amb l'exèrcit espanyol a les portes de Barcelona, el rei francès Lluís XIII és proclamat comte de Barcelona; s'obliga, però, a defensar i respectar les Constitucions i altres drets de Catalunya. Al cap de tres dies, l'exèrcit espanyol és derrotat i dispersat a Montjuïc. Afeblit per l'esforç desplegat durant els darrers temps Pau Claris caigué malalt. Morí el 27 de febrer del 1641. Vegeu textos a les pàg.

COLL I ALENTORN, Miquel (1904-1990)

N. a Barcelona. Enginyer. Un dels principals orientadors de Palestra. Després d'haver militat a les Joventuts d'Acció Catalana ingressà a la Unió Democràtica de Catalunya, de la qual fou secretari general i membre del comitè de govern. Pertangué a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i a la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Són notables les seves activitats de conferenciant i, sobretot, d'historiador; en aquest aspecte, cal destacar-ne la tasca en la preparació d'edicions crítiques de textos clàssics, els estudis sobre Bernat Desclot, *La historiografia de Catalunya en el període primitiu* i la *Llegenda de Guillem de Montcada*. Vegeu pàg.

COLLELL I BANCELLS, Jaume (1846-1932)

N. a Vic. Eclesiàstic i llicenciat en filosofia i lletres. D'ideari tradicionalista, va fundar la revista «La Veu de Montserrat» (1878). És un dels poetes més característics dels corrents lírics que van donar el to més

combatiu, des d'un punt de vista patriòtic, als Jocs Florals; fou precisament als Jocs Florals on va obtenir alguns dels seus èxits més ressonants: a 25 anys va ser proclamat Mestre en Gai Saber; els va presidir l'any 1887. Va ser un dels fundadors de l'Esbart de Vic. Vegeu textos a les pàg.

COLOMER, Víctor (1896-1960)

N. a Corbins. Dirigent del Bloc Obrer i Camperol. Redactor de «L'Hora», formà part del grup que no estigué d'acord amb la política seguida pel P.O.U.M. quan es constituí aquest partit a conseqüència de la fusió del B.O.C. amb l'Esquerra Comunista. Més endavant milità al P.S.U.C. Vegeu pàg.

COMORERA I SOLER, Joan (1895-1958)

N. a Cervera. Mestre de primer ensenyament, acabà dedicant-se de ple al periodisme i altres activitats literàries. Entre els seus assaig hi ha *La trágica ignorancia de España*, *El problema de les nacionalitats a Espanya*, *L'alliberació social i nacional de Catalunya* i *La Batalla de la pau*. Residí alguns anys a l'Argentina, com a exiliat, on dirigí el setmanari «Nación Catalana», que es publicava a Buenos Aires. De retorn al seu país s'incorporà a la Unió Socialista de Catalunya i, del 1931 al 1936, en dirigí el portaveu, «Justícia Social» i, després, «Justícia/Octubre/ Social». Fou elegit diputat a les Corts espanyoles i al Parlament de Catalunya i va ocupar els càrrecs de conseller d'Agricultura, d'Economia i de Proveïments del govern català. En fundar-se el P.S.U.C., en fou elegit secretari general. S'hagué d'exiliar l'any 1939. L'any 1951, per un seguit d'incidències que es produïren entre el P.S.U.C. i el P.C.E., tornà clandestinament a Barcelona, on continuà la lluita i on fou detingut (1954). Condemnat a 30 anys de presó, l'any 1957, morí al penal de Burgos. Vegeu textos a les pàg.

COMPANYS I JOVER, Lluís (1883-1940)

N. al Tarròs (municipi de Tornabous, Urgell). Advocat. Va ser un dels fundadors de l'Associació Escolar Republicana. Pertanyia a la fracció de la Unió Republicana que s'adherí a la Solidaritat Catalana; després, va ingressar a la Unió Federal Nacionalista Republicana. Fundà la Unió de Rabassaires (1921). Fou membre del Comitè de Barcelona, que coordinava les forces polítiques representades al Pacte de Sant Sebastià (1930) i va ser un dels fundadors de l'Esquerra Republicana de Catalunya. Va col·laborar en importants periòdics, alguns dels quals, com «La Terra» i el diari «La Humanitat», van ser dirigits per ell. Des que començà a exercir d'advocat, va dedicar-se a la defensa dels sindicalistes processats. Per això i, en

general, per la seva combativitat política, va ser empresonat 12 vegades; la primera, l'any 1909. Fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1917 i 1931), diputat a les Corts espanyoles (1921, 1931, 1933), vicepresident del Parlament català provisional (1931) i president del que s'inaugurà un cop aprovat l'Estatut (1932), i ministre de Marina del govern de la República. A la mort de Macià, va succeir-lo en la Presidència de la Generalitat, des d'on defensà amb tenacitat la integritat de l'Estatut i la llei de Contractes de Conreu, que havia estat impugnada des de Madrid. El 6 d'octubre de 1934 va trencar les relacions amb el govern de la República espanyola i proclamà l'estat català; vençut l'aixecament que ell dirigia, va ser condemnat a 30 anys de presidi. Amb el triomf del Front Popular (16 de febrer del 1936) va ser alliberat i una altra vegada ocupà la presidència de la Generalitat, en el qual càrrec restà fins a l'exili, on es veié empès l'any 1939. Detingut pels alemanys quan van ocupar França, fou lliurat per la Gestapo a les autoritats espanyoles. Va ser afusellat al Castell de Montjuïc el 15 d'octubre del 1940. En ser-li apuntats els fusells va cridar: «Per Catalunya!» Vegeu textos a les pàg.        i l'«Apèndix» I,VI.

#### COMPTE I CANELLES, Jaume (1897-1934)

Va néixer a Castelló d'Empúries i va morir la nit del 6 d'octubre, lluitant des de l'edifici del C.A.D.C.I. en defensa de la llibertat de Catalunya. Havia estat un dels qui, durant la Dictadura del general Primo de Rivera, fundà l'organització separatista revolucionària Bandera Negra, secció de xoc d'Estat Català. Havent participat en el complot de Garraf contra la vida d'Alfons XIII, va ser empresonat. Proclamada la República, va trencar amb Estat Català i amb l'Esquerra Republicana de Catalunya, que llavors l'englobava, considerant que aquestes organitzacions no responien al sentit íntegrament separatista que ell propugnava; llavors fundà l'Estat Català-Partit Proletari, després Partit Català Proletari, radicalment separatista i marxista d'extrema esquerra. Vegeu textos a les pàg.

#### COROLEU I INGLADA, Josep (1839-1895)

N. a Barcelona. Escriptor i advocat. El 1869 ocupà el càrrec d'agregat de l'ambaixada d'Espanya a París. Col·laborà en diversos periòdics, principalment a «La Renaixença», «La Il·lustració Catalana», «La España Regional» i «L'Avenç,». Va pertànyer a l'Acadèmia de la Història, de Madrid i a la de Bones Lletres, de Barcelona; fou president de l'Ateneu Barcelonès i mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona, en diverses ocasions. Ocupà la vicepresidència de la Secció Arqueològica de l'Exposició Universal de Barcelona (1888). Va participar en el Congrés Català de Juristes (1882) i en les assemblees de la Unió Catalanista. Publicà

notables llibres sobre temes històrics. En té alguns en col·laboració amb Pella i Forgas: *Las Cortes Catalanas*, *Lo Somatent*, *Los Fueros de Cataluña*. Vegeu textos a les pàg.

COROMINES, Magí (S XVIII-1839)

Fabricant tèxtil de Barcelona. Diputat a Corts l'any 1820. Un dels principals animadors de la Comissió de Fàbriques i dels qui més es van distingir en la lluita pel proteccionisme. Vegeu texte a la pàg

COROMINES I MONTANYÀ, Pere (1870-1939)

N. a Barcelona. Destacat polític, escriptor i economista. Va militar al Centre Escolar Català quan cursava estudis a la Universitat de Barcelona, en la qual es llicencià en dret. Es va doctorar a Madrid. L'any 1896, acusat de complicitat en atemptats anarquistes, fou condemnat a mort; revisat el procés i revocada la sentència, fou posat en llibertat. El 1909 va ésser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Presidí la Unió Federal Nacionalista Republicana i va ésser director d'«El Poble Català». Col·laborà en diversos diaris i revistes. El 1910 i el 1914 va ésser elegit diputat a Corts. L'any 1916 es va retirar de la política i es consagrà, d'una manera especial, al conreu de la literatura. Fou membre fundador de l'Institut d'Estudis Catalans, del qual va presidir la Secció de Ciències, i professor de l'Escola d'Alts Estudis Comercials. Va dirigir la Institució d'Estudis Comarcals i va ésser president de l'Ateneu Barcelonès. Fou membre de la Comissió Mixta encarregada de traspasar els serveis de l'estat espanyol a la Generalitat quan entrà en vigor l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, i, amb la República, tornà a ésser elegit diputat. La seva producció literària és extensa i important. Morí a l'exili. Vegeu textos a les pàg.

CORTADA I SALA, Joan (1805-1868)

N. a Barcelona. Advocat. Escriptor. El 1834, amb el títol de *La noia fugitiva*, va publicar en versió catalana *La fugitiva* de Tommaso Grossi. Entre altres obres notables, publicà una *Historia de España*, en la qual Catalunya és tractada d'una manera ben significativa (1841-1842), i una *Historia de Portugal* (1844) escrita amb una objectivitat que revela la intenció de l'autor de posar en relleu els drets d'aquesta nació a la seva independència, drets ben sovint discutits fins aleshores. Va pertànyer a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i va ser president de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País. Fou un dels restauradors dels Jocs Florals i els va presidir l'any 1864. Col·laborà en diverses

publicacions. Dels seus escrits, cal destacar-ne *Cataluña y los catalanes*, que va tenir una notable repercussió. Vegeu textos a les pàg.

#### CREUS I MARTI, Jaume (1760-1825)

N. a Mataró. Clergue. Essent canonge de la Seu d'Urgell va assistir com a diputat a les Corts de Cadis. Després va ser nomenat bisbe de Menorca i, més endavant, arquebisbe de Tarragona. Va ser un dels tres membres de la Regència d'Urgell. Vegeu textos a les pàg.

#### CRUELLS, Manuel (1910-1988)

N. a Barcelona. Després de passar alguns anys en un noviciat dels Caputxins, decidí d'abandonar la carrera eclesiàstica i estudià filosofia i lletres a la Universitat de Barcelona, on fou un dels principals impulsors del Bloc Escolar Nacionalista i de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, i col·laborà a «Nosaltres Sols!», «Estat Català» i «Estudis Universitaris». Durant la guerra, quan el «Diari de Barcelona» apareixia en llengua catalana com a òrgan d'Estat Català. Cruells en fou un dels més destacats redactors. Lluità amb l'exèrcit de la República i, al final de la guerra, s'hagué d'exiliar. Tornà ben aviat a Catalunya i, de llavors ençà, ha estat empresonat diverses vegades acusat d'activitats polítiques contràries al sistema establert. Ha publicat una novel·la, *El Nou Prometeu*, i diversos assaigs històrics i polítics, entre ells *El catalanisme és una revolució* (1937), *Per la continuïtat de la Renaixença* (1963), *Els catalans indiferents* (1964), *Els no catalans i nosaltres* (1966), *Els silencis de Catalunya* (1966), *Els fets de maig. Barcelona 1937* (1970), *El 6 d'Octubre* (1970), *L'expedició catalana a Mallorca, any 1936* (1971), *Francesc Macià* (1971), *De les milícies a l'exèrcit popular de Catalunya* (1975) i *El separatisme català durant la guerra civil* (1975). Vegeu pàg

#### DENCÀS I PUIGDOLLERS, Josep (1900-1966)

N. a Sant Andreu (Barcelona). Metge. Dirigent destacat d'Estat Català, fou elegit diputat al Parlament català (1932). Sota la presidència de Macià, va ser conseller de Sanitat del Govern de Catalunya i, sota la presidència de Companys, ho fou de Sanitat i de Governació. Seguint les directrius de Francesc Macià, començà a organitzar, junt amb Miquel Badia, els *escamots*, que estaven destinats a convertir-se en una força cívica armada per a la defensa de la democràcia i la llibertat nacional de Catalunya. Trobà grans dificultats en la seva labor i tant ell com tota l'organització d'Estat Català van ser acusats de feixistes. Vençut l'alçament del 6 d'octubre del 1934, pel fet d'haver estat qui duia la direcció armada de la lluita des de la

Conselleria de Governació, en fou triat com a víctima propiciatòria. Durant tota la revolta restà al seu lloc de comandament i, un cop el govern Català, que es trobava al Palau de la Generalitat, s'hagué rendit, ell pogué fugir del Palau de Governació i assolí arribar a França. En el seu llibre *El 6 d'Octubre des del Palau de Governació* (1935), recull el seu testimoni en aquella lluita. Després de la victòria del Front Popular (16-II-1936) tornà a Barcelona, i quan, pel maig, la gran majoria dels militants d'Estat Català acordaren de separar-se de l'Esquerra Republicana de Catalunya i es constituïren com a partit independent, ell passà a ser-ne un dels principals dirigents. Per l'octubre del 1936, en plena guerra, fou obligat a abandonar el país i va ser conduït a un vaixell italià. Arribat a Itàlia, va ser detingut i empresonat; obtingué la llibertat gràcies a les gestions d'Henry Torrès, el famós advocat francès que havia estat el defensor de Macià durant el procés originat per l'intent revolucionari de Prats de Molló. Vegeu textos a les pàg.

#### DOMÈNECH I MONTANER, Lluís (1850-1923)

N. a Barcelona. Estudià arquitectura a Barcelona i a Madrid. Ha esdevingut una de les màximes personalitats del *modernisme*. Les seves creacions arquitectòniques, entre les quals es troben l'edifici de l'Editorial Montaner i Simón, el palau Montaner, la casa Lleó Morera, el Palau de la Música Catalana i l'Hospital de Sant Pau, a Barcelona, i l'Institut Pere Mata, a Reus, són molt importants. Publicà estudis rellevants sobre art. Va ser director de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de la de Bellas Artes de San Fernando. Diverses vegades fou president de l'Ateneu Barcelonès i el 1895 va presidir els Jocs Florals de Barcelona. Com a polític, desenvolupà una notable activitat. Va ser president i un dels fundadors de la Lliga de Catalunya i de la Unió Catalanista, i un dels fundadors i dirigents del Centre Nacional Català. Fou elegit diputat a Corts i formà part de la candidatura dels *Quatre Presidents* (1901). El 1904, disconforme amb les postures oportunistes del sector Cambó, se separà de la Lliga Regionalista, a la qual pertanyia des de la seva fundació. Passà a formar part del grup nacionalista republicà d'«El Poble Català»; a més de fundador, fou col·laborador d'aquest periòdic. Col·laborà també en altres publicacions, entre les quals «La Renaixença». Vegeu textos a les pàg.

#### DOMINGO I SANJUAN, Marcel·lí (1884-1939)

N. a Tortosa. Mestre de Primer Ensenyament. Es va dedicar a la literatura i, amb notable tenacitat i esperit de lluita, a la política. Fou l'inspirador del grup femení d'acció denominat Les Marcel·lines. Impulsà la politització

dels camperols de l'Ebre i atacà la política colonialista espanyola a l'Àfrica. Va prendre part activa en l'Assemblea de Parlamentaris i va combatre la Dictadura del general Primo de Rivera. Va ésser un dels fundadors del Bloc Republicà Autonomista, del Partit Republicà Català, i de l'Esquerra Republicana. A causa de les seves activitats polítiques, va ésser empresonat i processat diverses vegades; jutjat en consell de guerra sumaríssim, estigué a punt d'ésser afusellat. Fou elegit regidor de l'Ajuntament de Tortosa (1909) i diputat a Corts (1914, 1932, 1936). Va ésser ministre d'Instrucció Pública (1931 i 1936) i d'Agricultura (1933). Col·laborà en diferents periòdics i va dirigir «La Lucha» i «La Publicidad». Morí exiliat, a França. Les seves idees federalistes queden expressades als seus articles i en diversos dels seus llibres. Vegeu textos a les pàg.

DURAN, Pau (1580-1651)

N. a Esparreguera. Fou, successivament, vicari general de Mallorca, ardiaca de la seu de Barcelona, auditor de la Rota romana, capellà d'Urbà VIII durant vuit anys i bisbe de la Seu d'Urgell (1634). Era un jurista notable. Es mostrà sempre incondicionalment addicte a Felip IV; topà amb l'oposició dels canonges, de la clerecia en general i del poble. En esclatar la Guerra dels Segadors fugí a Aragó. Poc temps després, l'any 1641, fou nomenat arquebisbe de Tarragona, però, a causa de la guerra, no pogué prendre possessió del govern de l'arxidiòcesi. Morí a Saragossa. Vegeu textos a les pàg.

DURAN I BAS, Manuel (1823-1907)

N. a Barcelona. Eminent jurista. Col·laborà en diversos periòdics de Barcelona i de Madrid i va publicar nombroses obres importants. Va ser catedràtic de Dret Romà, primer, i, després, de Dret Penal i Mercantil a la Universitat de Barcelona; fou secretari de l'Ajuntament d'aquesta ciutat. Membre de l'Acadèmia de Bones Lletres, en fou president de l'any 1858 al 1892. Fou diputat provincial i diputat a Corts diverses vegades. Del 1885 al 1891 va ser degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona. Li fou conferida la dignitat de senador vitalici. El 1896 fou nomenat rector de la Universitat de Barcelona. Va ser ministre de Gràcia i Justícia en el govern Silvela. Fou cinc vegades president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació; també en diverses ocasions va ser president de l'Ateneu Barcelonès. El 1884 presidí els Jocs Florals. Col·laborà en la creació dels Estudis Universitaris Catalans. Ha estat un dels més solvents defensors del Dret Català. Els seus rellevants estudis jurídics van exercir una gran influència. Vegeu textos a les pàg.



DURAN I TORTAJADA, Miquel (1883-1947)

N. a València. Notable escriptor. Firmà una bona part dels seus treballs amb el pseudònim de «Miquel Duran de València». Va fundar i dirigir el butlletí «València Nova» i els setmanaris «El Crit de la Pàtria», «Renaixement» i «La República de les Lletres». Impulsà la fundació del «Diari de Sabadell» i el dirigí durant sis anys. Col·laborà en diverses publicacions catalanes. Entre el 1919 i el 1920 s'hagué d'exiliar a França. Després va dirigir «La Publicitat». Va treballar per una vinculació més estreta entre el País Valencià i el Principat. La seva producció literària és extensa. Morí a València. Vegeu textos a les pàg.

DURAN I VENTOSA, Lluís (1870-1954)

N. a Barcelona. Fill de Manuel Duran i Bas. Advocat important. Es doctorà a Madrid. Publicà diferents llibres sobre temes polítics i jurídics. Va col·laborar assíduament en periòdics importants, entre els quals «La Renaixensa», «La Veu de Catalunya», «Revista de Catalunya», «La Revista» i «D'Ací d'Allà». Fou un dels principals orientadors de la Lliga Regionalista, de la qual va ser el primer secretari. Presidí la secció de Dret del Centre Escolar Catalanista i formà part del consell permanent de la Unió Catalanista. Va pertànyer al Centre Nacional Català, que, en fusionar-se amb la Unió Regionalista, donà origen a la Lliga Regionalista. Presidí l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació (1916-1917) i fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1906, 1916, 1933), diputat provincial (1911), diputat al Parlament català (1932) i senador (1919, 1923). Formà part del primer Consell Permanent de la Mancomunitat. Entre les seves iniciatives figura la de la creació de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic. Durant la Guerra, s'exilià. De retorn a Barcelona, i fins a la seva mort, exercí d'advocat. Vegeu textos a les pàg.

EROLES, baró d' (vegeu IBÁÑEZ I CUEVAS, Joaquim).

ESCOFET I VILAMASANA, Josep (1884-1939)

N. a Piera. Periodista. Residí alguns anys a Cuba i a Mèxic. De retorn a Catalunya, s'incorporà a la redacció de «La Vanguardia», de la qual arribà a ésser codirector. Publicà en castellà novel·les i comèdies, i també biografies de conqueridors i exploradors espanyols del segle XVI. Vegeu pàg.

ESPLUGUES, Miquel d' (1870-1934)

N. a Esplugues de Llobregat. Frare caputxí, -Pere Campreciós i Bosch-s'ordenà sacerdot el 1893. Va ésser elegit dues vegades provincial de l'orde (1906, 1921) i ocupà altres càrrecs importants dins l'ordre religiós al qual pertanyia. L'any 1931 va presidir els Jocs Florals de la Llengua Catalana, de Barcelona. Dirigí la Fundació Bíblica Catalana i fundà i dirigí les revistes «Estudis» i «Criterion». Va col·laborar en diferents publicacions i pronuncià un gran nombre de conferències. Publicà alguns llibres de gran interès. La seva actitud mental, oberta i impregnada d'autèntic esperit cristià, unida a un sòlid bagatge cultural, li va atreure el respecte de tots els sectors intel·lectuals, però va rebre alguns forts atacs de part dels catòlics integristes. Vegeu textos a les pàg.

ESTELRICH I ARTIGUES, Joan (1896-1958)

N. a Felanitx (Mallorca). Es llicencià en filosofia i lletres a la Universitat de Barcelona. Va fundar i dirigir les publicacions «Gaceta de Menorca», «La Veu de Mallorca» i, a París (1924), la Société d'Édition Raymond Lull. Dirigí «Quaderns d'Estudi», la col·lecció Minerva, l'Editorial Catalana, la Fundació Bernat Metge, «La Veu de Catalunya» i «Occident», revista editada a París (1936-1939). Col·laborà, a més, en importants diaris i revistes. Publicà notables treballs de crítica literària i sobre temes polítics. Va traduir Ciceró i Quint Curci. Va morir a París, exercint el càrrec de delegat d'Espanya a la U.N.E.S.C.O. L'any 1919 havia fundat l'organització Expansió Catalana, destinada a difondre la cultura catalana arreu del món. Va militar a la Lliga Regionalista. Vegeu textos a les pàg.

ESTEVE I GUAU, Martí (1895-1977)

Nascut a Torà l'any 1895. Es llicencià en dret i en filosofia i lletres. Fou nomenat secretari general de la Mancomunitat de Catalunya, de la secció d'Estudis Jurídics de la qual formava part. També exercí el càrrec de secretari de la Joventut Nacionalista de la Lliga Regionalista i l'any 1922 va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Participà en la Conferència Nacional Catalana i passà a formar part d'Acció Catalana. L'any 1931 tornà a ser elegit regidor i, després, diputat a les Corts Constituents de la República espanyola i al Parlament de Catalunya. El 3 de gener de 1934 fou nomenat conseller de Finances del govern català. Fet presoner al Palau de la Generalitat un cop vençut l'alçament del 6 d'octubre, fou condemnat a 30 anys. Amnistià després de la victòria de les esquerres (16-II-1936), es tornà a fer càrrec de la Conselleria de Finances. Després, fou advocat i conseller de l'ambaixada de la República a París; més endavant s'exilià a Cuba i a Mèxic. Col·laborà en diferents diaris i revistes. És autor d'una biografia de Prat de la Riba. Vegeu textos a les pàg.

ESTIVILL, Àngel (1909- ? )

Nascut el 1909. Fill d'obriers, obrer ell mateix, de temperament inquiet i combatiu, lluità decididament pel triomf del comunisme. Va ser un destacat militant del Bloc Obrer i Camperol, però alguns mesos després d'haver-se fusionat aquest partit amb l'Esquerra Comunista i donat origen al P.O.U.M., se'n separà amb un grup de destacats militants i acabà ingressant al P.S.U.C.. Ben dotat per al periodisme, col·laborà en diferents periòdics, entre ells «Adelante» i «L'Hora». El seu llibre *6 d'octubre. L'ensulsiada dels jacobins* (1935) constitueix una apologia de l'actuació de l'Aliança Obrera de Catalunya en l'aixecament del 6 d'octubre del 1934. Va ser empresonat a causa de la seva actuació política i l'any 1939 s'hagué d'exiliar. Vegeu textos a les pàg.

FABRA I POCH, Pompeu (1868-1948)

N. a Gràcia (Barcelona) Enginyer industrial, exercí la professió malgrat que ja des dels primers temps d'estudiant se sentia atret pels diferents aspectes de la lingüística i s'havia lliurat a fons a l'aprenentatge d'idiomes i a l'estudi aprofundit de la llengua catalana. L'any 1898, havent guanyat unes oposicions, ocupà la càtedra de Química a l'Escola d'Enginyers de Bilbao; però no per això abandonà les seves activitats com a gramàtic, filòleg i lexicògraf. Finalment, a la vista dels seus estudis sobre la Llengua Catalana, l'any 1911 fou cridat per Prat de la Riba a incorporar-se a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans; en dirigí les oficines de lexicografia i ocupà la càtedra de llengua catalana establerta per la Diputació de Barcelona. Durant la Dictadura (1923-1930) es quedà sense la càtedra; la Real Academia de la Lengua Española li oferí una vacant, però ell la refusà. Va ser conseller de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i presidí Palestra. Proclamada la República, va ser catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona i en presidí el Patronat. També exercí les funcions de director general de Cultura del Govern de la Generalitat. L'any 1934 presidí a Barcelona els Jocs Florals de la Llengua Catalana i, per l'octubre, a conseqüència de l'alçament del dia 6, fou detingut i empresonat. Posat en llibertat, tornà de ple a les seves activitats. L'any 1939 marxà a l'exili, on fou membre del Consell Nacional Català i del govern català a l'exili. En 1946 tornà a presidir els Jocs Florals celebrats ara a l'estranger, a Montpeller, aquell any. La Universitat de Tolosa del Llenguadoc el nomenà Doctor Honoris Causa. El 1947 presidí la Setmana d'Estudis Catalans celebrada a Prada, ciutat en la qual morí el 25 de desembre de l'any següent. Pompeu Fabra és, sense cap mena de dubte, una de les personalitats cabdals amb què compta Catalunya; la seva labor com a

lingüista resulta bàsica cara al normal desenvolupament de la llengua catalana en els nostres dies. Havent iniciat la seva tasca a «L'Avenç», la seva obra, publicada en diversos diaris, revistes i llibres, és abundant i sempre d'un gran interès. Citarem només *Qüestions de gramàtica catalana* (1911), *Gramàtica catalana* (1918), *Converses filològiques* (1924), *El català literari* (1932) i el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932). Les seves obres han estat reeditades diverses vegades. L'any 1968, en complir-se el centenari del seu naixement, es multiplicaren arreu els actes d'homenatge a la seva memòria. Vegeu textos a les pàg.

#### FELIU DE LA PENYA I FARELL, Narcís (S XVII-XVIII)

N. a Barcelona. Advocat, economista, historiador. Actuà d'advocat dels gremis. Culte d'idees progressistes, esdevingué l'inspirador i el portaveu d'un important grup de mercaders i fabricants que es preparaven a donar un nou impuls a l'economia catalana; invertint capitals propis i d'altres, creà diferents indústries tèxtils. Fou membre de la Junta General de Comerç, creada a iniciativa d'ell. L'any 1678, quan Barcelona va ser atacada per l'esquadra francesa, participà en la direcció de la defensa de la ciutat. També prengué part en la creació i direcció d'un terç barceloní que lluità contra els francesos al sector de Cadaqués. En la Guerra de Successió prengué el partit de l'arxiduc Carles d'Àustria. El 20 de juny del 1704 fou empresonat per ordre del virrei Velasco; el Braç militar en protestà, si bé sense resultat. Estigué rigorosament incomunicat fins al gener del 1705. Dominada Barcelona pel poble en armes quan l'arxiduc es presentà davant Barcelona, al mateix temps que els presos polítics s'amotinaven, s'acabà el seu empresonament i esdevingué l'advocat de l'arxiduc en les Corts celebrades a Barcelona el 1706. Li fou concedit l'hàbit de l'orde de Santiago. Els seus llibres, que van exercir una gran influència, constituïren una lúcida aportació al desenvolupament del poble català. Fou l'inspirador del *Fénix de Cataluña*. De la seva obra cal destacar *Político discurso* (1661) i *Anales de Cataluña* (1709). Vegeu textos a les pàg.

#### FELIU I CODINA, Antoni (1846-1917)

N. a Barcelona. Notable periodista i polític. El trobem entre les personalitats més eficaces del federalisme català. Va ser una de les personalitats que més activament va participar en el Pacte Federal de Tortosa (1869). Va ser cofundador i redactor del diari «El Estado Catalán» i del «Diari Català». El lligà una forta amistat amb Valentí Almirall. De vegades va usar el pseudònim d'Anton Serra. Dirigí «La Barretina» i col·laborà en «Un Tros de Paper», «La Rambla», «Lo Nunci»,

«L'Embustero», «Lo Somatent», «L'Avenç» i «La Campana de Gràcia». Vegeu textos a les pàg.

FERRER I CIGES, Manuel (S XVII-XVIII)

Cavaller ardit i orador eloqüent. Com a membre del Braç militar, de les Corts catalanes i del Consell de Cent de Barcelona, tingué actuacions públiques importants durant la Guerra de Successió. Fou un dels qui més tenaçment propugnà la resistència a ultrança de Barcelona contra els exèrcits francoespanyols de Felip V. Ocupà rellevants càrrecs en el Govern provisional català que es formà l'any 1713. Els Borbó van confiscar-li tots els béns. Vegeu textos a les pàg.

FERRER I GARCÉS, Miquel (1816-1886)

N. a Lleida. Advocat. Fou elegit diputat a Corts l'any 1869; el 1873 el trobem com a governador civil de Barcelona. També ocupà els càrrecs de director general d'Instrucció Pública i dels Registres de la Propietat i del Notariat. Vegeu textos a les pàg.

FERRER I PONS, Magí (1792-1862)

N. Barcelona. Religiós mercedari. Fou secretari dels bisbats d'Urgell, Burgos i Solsona. Notable erudit i polemista. Col·laborà en nombroses publicacions. Entre altres, publicà els llibres següents: *Diccionari manual català-castellà* (1839), *Historia de la última época de la vida política i militar del conde de España* (1840), *Las leyes fundamentales de la monarquía española* (1843) i *La cuestión dinástica* (1869). Vegeu textos a les pàg.

FERRER I SANXIS, Miquel (1899-1990)

N. a Castelldefels. Polític i activista lúcid i tenaç dins el camp de la cultura. Adherit a Acció Catalana, en iniciar-se la Dictadura (1923) va col·laborar en l'organització de la Societat d'Estudis Militars (S.E.M.). Per l'abril del 1926 fou condemnat per dos consells de guerra, acusat de diverses activitats subversives, entre elles de l'organització de partides armades separatistes. Romangué a presidi fins a la caiguda de la Dictadura. Llavors, usant el pseudònim de *Ramon Fuster*, fou membre del Comitè Executiu del B.O.C. -en la creació del qual ell havia col·laborat- amb el càrrec de secretari d'organització; fundà l'Ateneu Popular de Gràcia, col·laborà en les activitats de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, i formà part de la Comissió de Foment de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Quan el B.O.C. es fusionà amb l'Esquerra Comunista, donant origen al P.O.U.M.,

Miquel Ferrer fou dels qui se'n separà. Creat el P.S.U.C., Miquel Ferrer n'esdevé membre del Comitè Central i vocal annex del Comitè Executiu; forma part de la redacció de «Trellall» i, el 1937, és elegit secretari de la U.G.T. Exiliat a França (1939), es dedica incansablement a resoldre els problemes dels refugiats; la seva intensa activitat fa que esdevingui sospitós d'organitzar un moviment revolucionari i les autoritats franceses ordenen el seu internament en un camp de concentració; després, va a parar a una brigada de càstig. Aconsegueix d'embarcar cap a Mèxic, on es separa del P.S.U.C. Participa en l'organització i direcció de moviments independentistes d'esquerra constituïts per exiliats, i en la reorganització de la U.G.T. de Catalunya. Ha estat president de la Comunitat Catalana de Mèxic, secretari de la Confederació d'Organitzacions Catalanes d'Amèrica i durant 11 anys, secretari general del Consell Nacional Català. Ha obtingut nombrosos premis en els Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a l'exili, amb valuosos treballs sobre temes històrics, polítics i socials. Abans del 1939, col·laborà a «L'Hora», «Front», «La Batalla», «Trellall» i «Las Noticias»; després, a nombroses publicacions de l'exili. Ha usat els pseudònims de Ramon Fuster, Babel, Jeroni Fuster i Jeroni de Castelldefels. Vegeu textos a les pàg.

#### FOIX I CASES, Pere (1893-1978)

N. a Torà de Riubregós (Segarra). Residí alguns anys a París, on va col·laborar en diferents periòdics, entre ells «Le Libertaire» i «L'International». Tornà a Catalunya l'any 1919 i, militant actiu de la C.N.T., col·laborà a «Solidaridad Obrera», fundà el setmanari «Despertad», de Vigo, i fou també nombrosa la seva col·laboració en altres periòdics. Usà els pseudònims de Xifort, Xiko, Delaville. Pel març del 1923, resultà ferit en un atemptat i li calgué fugir a França. En tornà l'any següent, en plena Dictadura. Fou empresonat set vegades. Proclamada la República, entrà a les oficines de premsa de la Generalitat. S'exilià pel gener del 1939 i s'instal·là a Mèxic. Hi ha dirigit la revista cultural i bibliogràfica «Horizontes» i ha col·laborat en moltes de les publicacions catalanes de l'exili: «Catalunya», «Ressorgiment», «Endavant», «El Poble Català», «La Nostra Revista» i «Pont Blau», entre altres. És autor de notables llibres sobre temes polítics, socials i biogràfics. El 1977 tornà de l'exili i s'establí a Barcelona, on morí al cap d'un any. Vegeu pàg

#### FOIX I MAS, Josep-Vicenç, (1894-1987)

N. a Sarrià (Barcelona). És un dels poetes catalans de més acusada personalitat, clàssic i, alhora, profundament innovador; lúcid, dotat d'un agut sentit crític. És remarcable el seu afany per donar un nou impuls a l'art

i a la literatura catalanes, posat de manifest en la seva col·laboració a «La Revista», «Trossos», «Terramar», «Monitor de les Arts i de les Lletres», «La Publicitat», «Revista de Poesia», «L'Amic de les Arts», «Revista de Catalunya» i «Quaderns de poesia». Entre els seu llibres cal destacar *Gertrudis* (1927), *KRTU* (1932), *Sol i de dol* (1936), *Les irrealms omegues* (1951), *On he deixat les claus* (1953), *Onze Nadals i un Cap d'Any* (1960), *L'estrella d'en Perris* (1964), *Desa aquest llibre al calaix de baix* (1964), *Els lloms transparents* (1969), *Allò que no diu « La Vanguardia»* (1970), *Darrer comunicat* (1970), *Tocant a mà...* (1972). Pertangué a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i ha representat escriptors del país en diversos congressos internacionals. L'any 1959 li fou adjudicada la Lletra d'Or. Li ha estat atorgat el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Milità a Acció Catalana i bastants dels articles i assaigs que publicà són de teorització catalanista. *Revolució catalanista* és precisament un llibre de Foix, que conté una part escrita per Josep Carbonell, dedicat a aquest tema. Vegeu pàg.

#### FOLCH I CAPDEVILA, Rafael (1881-1961)

N. a Barcelona. Llicenciat en dret. Poeta. Autor d'estudis i d'obres de divulgació de caràcter filològic. Dirigí la revista «Vida Nova»; col·laborà a «Il·lustració Catalana», «Justícia Social» i «Octubre-Justícia Social». Fou secretari general de la Unió Socialista de Catalunya. Vegeu pàg.

#### FOLGUERA I POAL, Joaquim (1893-1919)

N. a Santa Coloma de Cervellò. Notable poeta i crític literari. L'any 1914, juntament amb Josep-M. López-Picó, va fundar «La Revista» i va col·laborar en diferents periòdics. A desgrat de la seva mort prematura, va deixar una obra poètica plenament vàlida. Com a crític dugué a terme una labor molt important, ordenant i sistematitzant els valors de la poesia catalana moderna i donant a conèixer, en comentaris i traduccions, els grans autors del moment d'altres països. La Generalitat de Catalunya honorà la seva memòria mitjançant la institució d'el Premi de Poesia que duu el seu nom. Vegeu textos a les pàg.

#### GASSOL I ROVIRA, Ventura (1893-1980)

N. a la Selva del Camp l'any 1893. Estudià a la Universitat Pontifícia de Tarragona, però va abandonar la carrera eclesiàstica abans de ser ordenat sacerdot. Gran orador i destacat poeta, algunes de les seves composicions patriòtiques van adquirir una gran popularitat. Col·laborà en diversos dels importants diaris i revistes de llengua catalana. Fou un dels més íntims col·laboradors de Francesc Macià. Dirigent destacat d'Estat Català, va

prendre una part molt activa en la preparació de l'intent revolucionari de Prats de Molló i, com a conseqüència, va ser empresonat i processat a França, juntament amb Macià, el qual després va acompanyar a Bèlgica i a Amèrica, amb la finalitat d'organitzar l'acció política dels catalans emigrats. En constituir-se el Govern de la Generalitat, hi ocupà el càrrec de conseller de Cultura. Al capdavant d'aquest departament, dugué a terme una labor molt positiva. Havent intervingut, com a membre del govern català, en l'aixecament del 6 d'octubre del 1934, fou fet presoner i no va ser alliberat fins la victòria de les esquerres (16-II-1936). Fou diputat a Corts Constituents de la República espanyola (1931) i diputat al Parlament català. S'hagué d'exiliar a conseqüència de la Guerra Civil. Com a exiliat, ha participat molt activament en els Jocs Florals de la Llengua catalana que, d'ençà de la guerra, se celebren a l'estranger i ha col·laborat en les publicacions catalanes dels exiliats catalans. Morí el 19 de setembre del 1980. Vegeu textos a les pàg.

#### GELAT, Francesc (S XVII-XVIII)

N. a Santa Susanna. Va prendre part en el sometent general que cooperà en la defensa de Barcelona la primera vegada que va ser assetjada pels exèrcits de Felip V. Després va adoptar una actitud passiva i gairebé només es va preocupar per tot allò que afectava d'una manera directa el seu patrimoni familiar. Les seves *Memòries* estan dipositades a l'Arxiu Històric i Museu Fidel Fita, d'Arenys de Mar, i han estat donades a conèixer, comentades i anotades, per Josep-M. Pons i Guri en les *Circulars* núms. 2, 3 i 6 de l'arxiu esmentat. Són escrites en un català col·loquial i el que tenen de més remarcable és la sinceritat i imparcialitat que reflecteixen. Comprenen des de l'any 1687 fins al 1721. Vegeu textos a les pàg.

#### GENER I BABOT, Pompeu (1848-1920)

N. a Barcelona. A Madrid, s'hi doctorà en farmàcia (1875); a París, en medicina (1878). Recorregué detingudament Europa, l'Àsia i l'Àfrica, lliurat a diversos estudis. És la figura més considerable del positivisme català. Negà obertament la metafísica. Va col·laborar en diverses publicacions catalanes, entre altres «La Renaixensa», «L'Esquella de la Torratxa», «Catalònia», «Joventut», «Catalunya» i «Teatràlia». Les seves obres més importants van ser publicades a l'estranger; una d'aquestes, *La mort et le diable, histoire de la philosophie de ces deux négations suprêmes* (1880), duu un extens pròleg de Littré i ha estat comentada encomiàsticament, amb gran relleu, per la crítica més solvent d'Europa; però, en el seu país, ni renunciant als drets d'autor no assolí publicar aquest estudi rellevant. A Pompeu Gener, de la Societat Antropològica de París, a



Catalunya només li fou permès de ser el bon jan i divertit *Peius*. Va morir en la més completa misèria. Vegeu textos a les pàg.

GONZÁLEZ ALBA, Manuel (1896-1934)

N. a Valls, de pare andalús i mare catalana. Mestre de primer ensenyament i perit químic, quan esclatà la Guerra Europea cursava estudis de química a Marsella. De retorn a Catalunya, col·laborà intensament en el moviment nacionalista català. Durant la Dictadura fundà el periòdic clandestí «La cadena», de caire netament separatista, i actuà d'enllaç entre els grups d'Estat Català exiliats a França i els de l'interior. La nit que Macià, amb els seus guerrillers, es preparava a traspasar el Pirineu des de Prats de Molló, González Alba fou detingut amb dos familiars seus. Després de romandre incomunicat durant 30 dies, passà dos mesos a la presó Model de Madrid. Milità en el Bloc Obrer i Camperol i, finalment, en el Partit Català Proletari. Fundà i dirigí les Edicions de l'Arc de Berà, la primera *Guia de Ferrocarrils* redactada totalment en català i la revista ultrarevolucionària «Alta tensió». Posseïa notables coneixements de lingüística i Pompeu Fabra, que el considerava el seu millor deixeble, li confià els cursos superiors de català de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. La mort el sorprengué en plena confecció d'un diccionari de barbarismes catalans que el mateix Pompeu Fabra li havia encomanat. Tenia testament fet, en virtut del qual llegava tot el que pogués posseir a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Estigué sempre, íntegrament, al servei del poble català. Va morir el 6 d'octubre del 1934, al local del C.A.D.C.I., lluitant per la llibertat de Catalunya. pàg

GUARDIOLA, Joan Baptista (S XIX)

Diputat. Liberal federalista. És autor de diversos treballs sobre temes polítics, entre els quals cal destacar el *Libro de la democracia* (1851). Fou secretari de l'Ajuntament de Barcelona als anys 1854-1856. Vegeu textos a les pàg.

GUBERN I FÀBREGAS, Santiago (1875-1960)

N. a Barcelona. Prestigiós advocat i polític. Publicà el setmanari escolar «L'Escut de la Pàtria». Col·laborà a «Joventut» i a «La Renaixensa». Va ser un dels fundadors d'«El Poble Català» i el va dirigir durant un cert temps. Estigué afiliat a la Unió Catalanista i el trobem entre els fundadors del Centre Nacionalista Republicà, la presidència del qual ocupà el 1912. Va intervenir activament en la formació de la Solidaritat Catalana (1906) i va

ser elegit diputat provincial (1907). Sofrí un atemptat organitzat pels carlins. A partir de l'any 1913 deixà en un segon terme les activitats polítiques per dedicar-se intensament a exercir d'advocat. Fou considerat un dels millors advocats catalans de l'època. Molts dels seus dictàmens i informes són considerats obres mestres de talent jurídic. Va publicar importants treballs en revistes especialitzades. L'any 1934, una assemblea de 36 parlamentaris i juristes el va elegir president del Tribunal de Cassació de Catalunya, amb un sol vot en contra. Un dels seus primers dictàmens des de la presidència d'aquest organisme convalidava les facultats de la Generalitat tocant a la promulgació de la Llei de Contractes de Conreu. L'any 1936, d'acord amb el govern de la Generalitat, va dimitir el seu càrrec perquè estava en desacord amb alguns comitès anarquistes, els quals, fins i tot, van arribar a atemptar contra la seva vida. Es traslladà a Marsella, des d'on va defensar un cas importantíssim de dret marítim que proporcionà molts vaixells mercants a la República. Vegeu textos a les pàg.

GÜELL I FERRER, Joan (1800-1872)

N. a Torredembarra. Pilot per l'Escola Nàutica de Barcelona. Del 1810 al 1816 va viure a Amèrica. Fou un dels principals defensors del proteccionisme. Col·laborà en importants periòdics de Madrid i Barcelona i va publicar diversos opuscles sobre qüestions econòmiques. Va ser diputat a Corts i senador. El trobem entre el més importants industrials de la seva època. Vegeu textos a les pàg.

GUIMERÀ I JORGE, Àngel (1845-1924)

N. a Santa Cruz de Tenerife, de pare català i de mare canària. Va ser un dels fundadors de la revista «La Renaxensa» i de l'agrupació política Lliga de Catalunya, de la qual esdevingué president. Fou una de les figures més destacades de la Unió Catalanista; tingué una part molt activa en les seves assemblees, en les quals defensà ponències de notable interès. Va formar part de la comissió que lliurà a Alfons XII el *Memorial de Greuges*. Obtingué ressonants triomfs en els Jocs Florals de Barcelona i els va presidir l'any 1889. També fou president de l'Ateneu Barcelonès. Poeta, publicista i conferenciant notable, va sobresortir com a dramaturg; és l'autor dramàtic més rellevant de llengua catalana. Moltes de les seves obres teatrals estan traduïdes a diferents idiomes; una d'elles, *Terra baixa*, a quinze, i va ser convertida en òpera: a Alemanya amb el nom de *Tiefeland* i a França amb el de *La Catalane*; *Maria Rosa* ha estat traduïda a set llengües i ha estat duta al cinema en diferents versions. A Àngel Guimerà, el govern francès li atorgà la Creu de la Legió d'Honor. A Catalunya, Guimerà va fruit d'una enorme popularitat; el seu enterrament va constituir

una de les més impressionants manifestacions d'afecte i de dolor que s'han registrat a Barcelona. Vegeu textos a les pàg.

HOMBRE del Pueblo, Un (S XIX)

Pseudònim d'un personatge no identificat. Vegeu text a la pàg

HURTADO I MIRÓ, Amadeu (1875-1950)

N. a Vilanova i la Geltrú. Com a advocat, va intervenir activament en el procés de Montjuïc; hi col·laborà en la defensa de Pere Coromines. Formà part del comitè organitzador de la Solidaritat (1905). Va ser elegit diputat (1907) i degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona (1922). Fou fundador i inspirador del setmanari «Mirador» (1929) i es deu a ell la transformació de «La Publicidad» en «La Publicitat», o sigui la catalanització lingüística d'aquest diari. En ésser proclamada la República, formà part del Govern de la Generalitat de Catalunya. Fou diputat a la Societat de Nacions (1931-1932). El 1933 ingressà a Acció Catalana. Representà el Govern de Catalunya davant el Tribunal de Garanties quan fou impugnada la llei de Contractes de Conreu. Després de l'alçament del 6 d'octubre del 1934 va ser el defensor de l'alcalde i dels regidors de l'Ajuntament de Barcelona, empresonats per ordre del govern espanyol. Elegit president de l'Acadèmia de Jurisprudència de Catalunya (1934), va organitzar el Primer Congrés Jurídic Català. Fou president de l'Ateneu Barcelonès (1936). S'exilià des del 1936 al 1949. Morí al cap de poc temps d'haver tornat a Barcelona. Vegeu textos a les pàg.

IBÁÑEZ-CUEVAS I DE VALONGA, Joaquim d' (1784-1825)

N. a Talarn. Baró d'Eroles, títol d'origen medieval de la noblesa catalana. Va ser un dels defensors de Girona contra les forces napoleòniques. Obtingué el grau de general de l'exèrcit espanyol. Aixecat en armes contra el govern liberal comandant els camperols tradicionalistes catalans, va constituir la Regència d'Urgell amb el marquès de Mataflorida i l'arquebisbe de Tarragona, Joan Creus (1822). S'hagué d'exiliar. Després, prengué part en l'expedició dels *Cent mil fills de Sant Lluís* (1823). Amb el nou triomf de l'absolutisme, va ser nomenat capità general de Catalunya; va actuar amb moderació i va evitar, tant com pogué, les represàlies de part dels vencedors. Vegeu textos a les pàg.

ILLAS I VIDAL, Joan (1819-1876)

N. a Barcelona. Advocat, economista i escriptor. Catedràtic de dret mercantil. El 1851, delegat per la Junta de Fàbriques, va ser a Londres a estudiar l'Exposició Internacional que hi celebraven. Fou diputat a Corts. Presidí els Jocs Florals (1862). Defensà amb entusiasme l'ideari proteccionista. Vegeu textos a les pàg.

#### JOARITZI I LASARTE, Adolf (1835-1871)

N. a Barcelona. Fou redactor dels diaris «La Corona de Aragón», de Barcelona, i «La Discusión», de Madrid, on visqué alguns anys; hi fundà i hi dirigí el diari «La Igualdad», hi prengué part en el moviment revolucionari del juny del 1866 i hi fundà les «Juventudes Republicanas» i el «Club de Antón Martín». Fou dels qui més bregà per l'abolició del servei militar obligatori. L'any 1869 va ser elegit diputat per Manresa i com a federal intransigent, havent tornat a Catalunya, esdevingué una de les figures més destacades de la Junta Revolucionària que dirigí l'alçament federal d'aquell any. S'hagué d'exiliar i, poc abans de morir, va ser elegit diputat una altra vegada. Vegeu textos a les pàg.

#### JOVER, Pere (S XX)

Militant destacat del Partit Comunista de Catalunya; redactor de «Catalunya Roja». Vegeu text a la p

#### JUNYENT I ROVIRA, Miquel (1871-1936)

N. a Piera. Advocat especialitzat en dret civil. Militant tradicionalista des de molt jove. L'any 1903 assumí la direcció d'«El Correo Catalán». Va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona, diputat a Corts i senador. Com a cap del carlisme català va formar part del consell executiu de la Solidaritat Catalana. La seva actuació en qualitat de crític i publicista ha estat notable. Vegeu textos a les pàg.

#### LAYRET I FOIX, Francesc (1880-1920)

N. a Barcelona. Atacat de paràlisi infantil, es va veure obligat a usar crosses. L'any 1905 es doctorà en dret i en filosofia i lletres després d'haver obtingut matrícula d'honor en totes les assignatures. Era íntim amic de Lluís Companys, juntament amb el qual va cursar el batxillerat i una part de la carrera de Dret. Col·laborà en diversos diaris i revistes. Presidí l'Ateneu Enciclopèdic Popular, del qual era un dels fundadors. També va presidir l'Acció Escolar Republicana, fundada per ell amb Lluís Companys. Ingressà a la Unió Republicana i, al cap d'un quant temps, s'adherí al

moviment de Solidaritat Catalana. El 1910 es va afiliar a la Unió Federal Nacionalista Republicana, de la qual es va donar de baixa l'any 1914 perquè no estava d'acord amb l'aliança electoral d'aquest partit amb els lerrouxistes. Amb Marcel·lí Domingo, va fundar el Bloc Republicà Autonomista i, més endavant, el Partit Republicà Català. Va ésser regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1905-1909) i diputat a Corts (1919). Li van ésser reconegudes dues qualitats, fins i tot pels seus adversaris: una intel·ligència privilegiada i una generositat inesgotable. Igual que Companys, va ésser advocat dels sindicalistes perseguits. Nacionalista català orientat cap al socialisme, les seves campanyes obreristes van obtenir un ampli ressò. Va ser assassinat quan sortia de casa seva per anar a gestionar la llibertat dels dirigents sindicalistes empresonats recentment, entre els quals es trobaven Martí Barrera, Lluís Companys i Salvador Seguí. Vegeu textos a les pàg.

LLORET I ORDEIX, Pere (1877-1967)

N. a Tarragona. Llicenciat en dret. Dirigí la Unió Democràtica Nacionalista a la seva ciutat natal, d'on fou elegit regidor l'any 1913; del 1914 al 1922 en presidí la Cambra de Comerç. També fou secretari de l'Ateneu Tarragoní; Prat de la Riba li encomanà la direcció de la Caixa de Crèdit Comarcal i fou conseller de Ferrocarrils i Obres Hidràuliques de la Mancomunitat de Catalunya. Afiliat a Acció Catalana, fou elegit alcalde de Tarragona (1931) i diputat al Parlament català (1932). Entre altres càrrecs, ocupà el de director d'Administració local de la Generalitat (1936) i el patronat de restauració de Santes Creus. Presidí la Societat Arqueològica Tarragonina. Vegeu textos a les pàg.

LLUHÍ I VALLESCÀ, Joan (1897-1944)

Advocat, fill del destacat polític catalanista republicà Joaquim Lluhí i Rissech. És un dels fundadors de l'Esquerra Republicana de Catalunya. Fundà i dirigí «L'Opinió». Fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1931), diputat a les Corts Constituents de la República espanyola (1931) i al Parlament català (1932). Actuà com a cap del govern de Catalunya (1933), però molt poc temps, ja que els seus punts de vista resultaven incompatibles amb els del president Macià. Un cop Macià mort, tornà a formar part del govern de la Generalitat, ara com a conseller de Justícia i Dret (1934). Com a conseqüència de l'alçament del 6 d'octubre del 1934 fou empresonat i condemnat a cadena perpètua. Triomfants les esquerres el 16 de febrer del 1936 tornà al seu lloc del govern de Catalunya, lloc que abandonà de seguida per fer-se càrrec del Ministeri del Treball del govern de la República espanyola. Conservà la mateixa cartera, ampliada amb els

Serveis de Sanitat i Proveïments, des del 19 de juliol del 1936 fins al 1937 que passà a residir a Tolosa del Llenguadoc com a cònsol de la República espanyola. Un temps després d'acabada la Guerra Civil es traslladà a Mèxic, on morí. Vegeu textos a les pàg.

#### LOSTAU I PRATS, Baldomer (1846-1896)

Obrer català que es va destacar pels seus dots polítics i pel seu esperit de lluita. El 1872 formava part del Consell Federal de la Secció Regional Espanyola de la Internacional Obrera, de la qual ell va ser un dels primers catalans que s'hi afilià. Assolí un gran prestigi entre els seus companys. Alhora que a la Internacional pertanyia a la tendència més extremista del federalisme català. Fou diputat a Corts diverses vegades i, al Parlament espanyol, va protestar amb energia de les arbitrietats del governador de Barcelona en relació amb el moviment sindical (22 de maig de 1871); en altres de les seves intervencions va defensar la legalitat de l'Associació Internacional de Treballadors. Juntament amb Pompeu Gener va ser redactor d'«El Comunalista», diari republicà democràtic federal socialista. El 1869 va ser un dels signants del document del Comitè Republicà Federal de la Província de Barcelona (27 de novembre del 1869), en el qual hom incitava el poble a agafar les armes, i va formar part de la Junta Suprema Revolucionària. Va dirigir la lluita, personalment, a Igualada. Pel març del 1873 va ser designat per les quatre diputacions del Principat per a la proclamació de l'Estat Català, del qual ell havia de ser el president provisional. Frustrada la proclamació, a causa de les promeses de Pi i Margall i d'Estanislau Figueras, va prendre el comandament dels batallons de Guies de la Diputació, amb els quals va combatre les forces carlines. Juntament amb Pau Alsina i Roca i Galés, va insistir per tal que els internacionalistes deixessin llur actitud apolítica i s'inclinessin cap al marxisme. Amb la caiguda de la primera República s'hagué d'exiliar. De retorn a Barcelona, va prendre part activa en el Congrés Regional Federalista de Catalunya que va aprovar el *Projecte de Constitució de l'Estat Català* (1883). Va ser membre del Consell Regional Federal. Vegeu textos a les pàg.

#### MACIÀ, Jacint (S XIX)

N. a Figueres. Llicenciat en dret administratiu. Practicà el periodisme. Va fundar i dirigir el «Diario de Catalunya». D'ideari tradicionalista, va prendre part activa en l'alçament a favor del pretendent Don Carles, des del 1872 fins al 1875. Va ocupar càrrecs importants en les juntes carlines catalanes i va ser un dels dos delegats que, pel juny de 1874, van dur un missatge a la Caserna General de Don Carles, a Navarra, demanant-li que,

de seguida, proclamés el restabliment de les Constitucions i altres drets de Catalunya. També va formar part, juntament amb el general Rodríguez Vera, de la comissió que, el 24 de març de 1876 lliurà a Don Carles, a París, un document redactat per Lluís M.Llauder al qual eren analitzades les causes de la derrota carlina. Aquesta comissió havia estat nomenada pel mateix Don Carles per efectuar l'enquesta. Vegeu textos a les pàg.

MACIÀ I LLUSSÀ, Francesc (1859-1933)

N. a Vilanova i la Geltrú. Va estudiar a l'Acadèmia d'Enginyers Militars de Guadalajara. Fou destinat a les guarnicions de Madrid, Barcelona, Sevilla i Lleida, on va ascendir a tinent coronel, va ésser cap de la Comandància d'Enginyers i va dirigir els treballs topogràfics del ferrocarril de Noguera Pallaresa. Quan els oficials de la guarnició de Barcelona van assaltar les redaccions del «Cu-cut!» i «La Veu de Catalunya» (25 de novembre de 1905), en condemnà l'actitud i s'incorporà a la Solidaritat Catalana, presentant-se com a diputat d'aquest moviment. Com a rèplica, va ésser destituït de cap de la Comandància d'Enginyers de Lleida i enviat al Ferrol de Santoria, amb residència fixa; se'n deslliurà en ésser elegit diputat a Corts (21 de maig de 1907). Reelegit en cada nova legislatura, l'any 1915 renuncià a l'acta de diputat perquè no estava d'acord amb el sistema polític de l'estat espanyol. Malgrat aquesta renúncia tornà a ésser reelegit cada cop que hi hagué eleccions. L'any 1917 va assistir a l'Assemblea de Parlamentaris i, a conseqüència de la seva actitud revolucionària, hagué de fugir a França; en tornà, però, per solidaritzar-se amb els seus companys empresonats. L'any 1918, des del seu escó a les Corts espanyoles, exposà la seva convicció tocant a la resolució dels problemes socials i a la independència de Catalunya; digué que, a causa del sistema polític imperant a l'estat espanyol, tant l'un problema com l'altre només podien ésser resolt per la violència. L'any següent fundà la Federació Democràtica Nacionalista; l'any 1922 creà l'organització de combat Estat Català i fundà la revista «L'Estat Català», de la qual ell en fou director. Impulsà, al mateix temps, els catalans d'Amèrica a la fundació de Clubs Separatistes Catalans per tal d'unir llur esforç al dels separatistes de dintre de Catalunya. Obligat a exiliar-se a França, durant la Dictadura, es converteix en el cap suprem del separatisme català. Llança l'emprèstit Pau Claris per tal de recaptar fons destinats a possibilitar un aixecament popular que havia d'instaurar la República Catalana. L'any 1925 es trasllada a l'U.R.S.S. per recaptar l'ajuda soviètica a la causa de la independència nacional de Catalunya; sosté converses amb el govern, soviètic i amb els dirigents de la Comintern. Entre les personalitats amb les quals es va entrevistar es troben Bukharin i Zinoviev, aquest darrer cap del govern soviètic. Actuava com a intèrpret el llavors secretari de la Internacional Sindical Roja, el català Andreu Nin. El

4 de novembre de 1926 Macià és detingut en territori de l'estat francès quan es disposava a travessar el Pirineu juntament amb un grup armat d'Estat Català. El reclouen a La Santé i, com que el govern francès no accedeix a la petició d'extradició formulada pel Govern espanyol, és processat a París. Té com a defensors els advocats francesos de més anomenada, i tota la premsa mundial informa i comenta amb gran relleu el moviment d'alliberament nacional acabat per Macià; com a conseqüència d'això, el plet nacional català s'internacionalitza. Un cop absolt, després d'una breu estada a Bèlgica, Macià recorre diverses repúbliques americanes en recerca d'ajuda per a assolir dur a terme l'alçament armat del poble català. Del 30 de setembre al 2 d'octubre del 1928, sota la seva presidència, es reuneixen els delegats dels centres separatistes catalans i aproven la *Constitució provisional de la República Catalana*. A la caiguda de la Dictadura, Macià assumeix la direcció de l'Esquerra Republicana de Catalunya -resultat de la fusió d'Estat Català amb diversos grups nacionalistes republicans. Amb el seu nou partit triomfa rotundament en les eleccions del 12 d'abril del 1931. El dia 14 proclama, a Barcelona, la República Catalana, que, després, es converteix en Generalitat de Catalunya. Macià va morir essent president del govern català el 25 de desembre del 1933. La desfilada, sota la pluja, de ciutadans que havien acudit al seu enterrament durà algunes hores. Vegeu textos a les pàg.

Vegeu també: Comunicació adreçada a Francesc Macià per la Junta Permanent de la Unió Catalanista, pàg. 87-88., i a Federació Democràtica Nacionalista, pàg. 186-193.

MAGRANER, Pau (S XIX)

Secretari de Baldomer Lostau, amb el qual va col·laborar estretament l'any 1873. Vegeu textos a les pàg.

MALUQUER I AYTÉS, Salvador (1810-1887)

N. a Barcelona. Desenvolupà una notable activitat política i ocupà diversos càrrecs públics, entre els quals el d'alcalde de Barcelona (1868) i el de president de la Diputació Provincial (1872). Vegeu textos a les pàg.

MAÑÉ I FLAQUER, Joan (1823-1901)

N. a Torredembarra. És una de les figures més destacades del periodisme català. Després d'una etapa juvenil de vehement liberalisme, va acabar adoptant posicions moderades i es va convertir en una mena d'oracle de la burgesia catalana. Inicià les seves activitats periodístiques en «El Genio»,



que dirigia Víctor Balaguer, i de seguida col·laborà en «El Angel Exterminador» i en «La Discusión». Mentrestant, i alhora que feia classes en alguns col·legis, es llicencià en filosofia i lletres. El seu nom ha quedat lligat estretament al «Diario de Barcelona», que fou orientat per ell i en el qual publicà els seus articles més destacats; n'esdevingué director l'any 1865. Oposat al federalisme i al carlisme, va defensar una mena de catalanisme moderat, ple de contradiccions. Refusà el càrrec de governador civil de Barcelona, que li havia estat ofert, i mai no volgué admetre condecoracions. No volia que res pogués pertorbar la seva independència de criteri. Vegeu textos a les pàg.

MARAGALL I GORINA, Joan (1860-1911)

N. a Barcelona. Un dels poetes catalans més importants de totes les èpoques. Llicenciat en dret, no s'interessà per l'exercici de l'advocacia. Va ser redactor del «Diario de Barcelona», on va escriure alguns dels seus millors articles sobre temes polítics de palpitant actualitat. Col·laborà en altres publicacions, entre les quals «La Veu de Catalunya». Va prendre una posició ben decidida en contra de la guerra de Cuba. Catòlic amb idees socials progressistes, va combatre l'egoisme de la burgesia i va veure en la crema de convents i esglésies durant la Setmana Tràgica (1909) la necessitat de destruir una religió classista i un ordre social injust per edificar en el seu lloc una nova església, integrada en una nova societat. Va demanar l'indult per als condemnats a mort amb motiu de la revolta popular, entre els quals es trobava Francesc Ferrer i Guàrdia. El seu catalanisme s'orientava cap a l'iberisme; va predicar una federació d'Estats lliures d'Ibèria, en la qual Portugal estaria inclòs; però mai no va deixar de banda una unió catalanooccitana. Sobre el tema de les nacionalitats ibèriques, va sostenir significatives polèmiques amb Unamuno, el qual, malgrat no coincidir amb els punts de vista polítics de Maragall, no es va poder estar de considerar-lo «*el mayor poeta de Iberia*». Alguns dels poemes de Maragall, convertits en cançó, en himne, han estat entonats pel poble com a cants de llibertat. Vegeu textos a les pàg.

MARCH, Narcís Ramon (S XVII)

MARTÍ I JULIÀ, Domènec (1861-1917)

N. a Barcelona. Doctor en Medicina i Cirurgia. S'especialitzà en psiquiatria. Dirigí l'Institut Frenopàtic de les Corts (1909-1915) i va ser president de la Societat de Psiquiatria i Neurologia. Tant per les seves activitats clíniques com pels estudis que va publicar, ha estat col·locat en primeríssima fila dels psiquiatres del seu temps. En honor seu, l'Institut

d'Estudis Catalans va instituir un premi anual de psiquiatria que duu el seu nom. Com a polític, el trobem entre els fundadors de la Joventut Federalista de Catalunya (1881), de la qual va ser president. També va presidir la Unió Catalanista, del 1903 al 1916. Va ser director del diari «La Renaixensa» i de la revista «Catalunya»; en aquestes publicacions i en moltes altres, entre elles «Joventut», «La Tralla», «Metralla», «Renaixement», «La Pàtria», «La Nació», «Gent Nova», «Cultura» i «El Poble Català», s'hi troben els seus articles sobre el fet nacional català i els problemes que s'hi relacionen; part d'aquests articles van ser recollits al volum *Per Catalunya* (1913). El Dr. Martí i Julià fou bon amic de Salvador Seguí, de Pestaña i d'altres dirigents sindicalistes. Va manifestar una gran fe en la conducta de Francesc Macià. Fou un dels coordinadors de la Solidaritat Catalana, però, creient que aquest moviment quedava mediatitzat, no acceptà de presentar-se a les eleccions de diputats a Corts. Recorregué el Principat propagant el seu ideari patriòtic: donant conferències, encoratjant iniciatives, organitzant activitats. Va participar al Primer Congrés Universitari Català amb la comunicació *Organització de la Universitat Catalana*. Des de la presidència de la Unió Catalanista procurà de donar a aquesta entitat una orientació progressista i, el 1914, assolí que aprovés una declaració de contingut socialista que va ser ratificada a l'assemblea general de l'any següent. Catalanista fins a les últimes conseqüències i socialista al mateix temps, propugnà un internacionalisme basat en una federació universal de nacionalitats naturals. Va ser antiracista i antiimperialista, sense cap mena de subterfugi ni concessió. El 1901 escrivia: «*No volem que se civilitzi ningú o, millor dit, que s'esclavitzi i es destrueixi cap poble, ni els pobles més endarrerits, per l'acció dels barbres blancs.*» Per ell, tant l'exercici de la medicina com la política eren un autèntic apostolat. La lucidesa intel·lectual, l'honradesa integral i la generositat són els trets del seu caràcter que fan ressaltar tots els qui el van conèixer. Mai no va acceptar càrrecs públics, ja que creia que en les circumstàncies polítiques d'aquella època no era possible que, en exercir-los, pogués restar fidel al país. Ha estat el més important teoritzador del nacionalisme català d'esquerra. Malgrat el seu gran prestigi com a polític i com a metge, havent-se lliurat per complet als altres, va morir pobre, gairebé en la indigència. Vegeu textos a les pàg.

MARTÍ I VILADAMOR, F. (1616-1689)

N. a Puigcerdà. Jurista i escriptor. Doctor en lleis. Quan esclatà la Guerra dels Segadors adoptà una posició ultrafrancòfila. Fou fiscal de la Batllia General de Catalunya, membre del Consell d'Estat i cronista reial quan el rei de França esdevingué comte de Barcelona. El 1646, juntament amb Josep Ardena, assistí, en representació del Consell de Cent, al Congrés de

Münster; però com sigui que, inclinant-se cap a les conveniències franceses, no acomplí com calia la missió que li havien confiat (impedir que s'esdevingués la pau, o bé la treva, entre Espanya i França) fou acusat de traïció per les autoritats catalanes i desposseït de tots els seus càrrecs. L'haurien empresonat si no s'hagués refugiat al domicili del bisbe Pèire de Marca, on hagué de romandre un quant temps. Entre les diferents obres que va escriure cal destacar-ne *Notícia Universal de Cataluña* (1640). Vegeu textos a les pàg.

MARTÍNEZ DOMINGO, Antoni (1867-1942)

N. el 1867 a Barcelona. Llicenciat en dret, exercí d'advocat. Dedicat també a la política, milità al partit liberal conservador que dirigia Cánovas del Castillo. Elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1897), en fou nomenat primer tinent d'alcalde i exercí d'alcalde accidental des del 1899 fins al 1900. Uns quants anys després, en fou nomenat dues vegades alcalde de reial ordre (1915 i 1917); dimití, però, per expressar la seva adhesió a l'Assemblea de Parlamentaris i la seva disconformitat amb l'actitud del govern. Digué que abandonava el càrrec perquè s'estimava més «ser ciutadà lliure de la lliure Barcelona». A partir d'aleshores milità a la Lliga Regionalista, partit pel qual fou elegit regidor l'any 1918. L'any següent tornà a ser alcalde de Barcelona, aquesta vegada elegit pel ple municipal i, l'any 1920, trencà les relacions amb el governador civil, Martínez Anido, a causa de l'actitud adoptada per la força pública amb motiu de la celebració dels Jocs Florals, presidits, aquell any, pel mariscal Joffre. El 12 de juny del 1921 resultà ferit en un atemptat. L'any 1923 fou elegit diputat a Corts, si bé quasi no pogué exercir el càrrec, ja que aquelles Corts foren dissoltes ben aviat, pel general Primo de Rivera. Caiguda la Dictadura (1930) fou primer tinent d'alcalde de Barcelona i delegat del Treball a Catalunya. El 1932 fou elegit diputat al Parlament català, del qual esdevingué vicepresident. La seva actitud en defensa de l'autonomia de Catalunya després de la revolta del 6 d'octubre del 1934 li valgué l'adhesió de tots els sectors representats al Parlament català, el qual, en reprendre les funcions legislatives (1936), li tributà, unànimament, homenatge. Ja des de sempre, la seva honestat i el seu lliurament al servei de la col·lectivitat havien despertat, en tots els àmbits, un gran respecte envers ell. Vegeu pàg.

MASPONS I ANGLASELL, Francesc (1872-1966)

N. a Barcelona. Eminent jurista i tractadista de temes polítics. Dirigí l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya; fou president efectiu, i després d'honor, de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona i president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics

i Socials. Va ser membre del Comitè Assessor de les Minories Nacionals de la Societat de les Nacions; amb aquest motiu residí a Ginebra, on l'any 1931 en representació de Catalunya assistí al Congrés de les Nacionalitats Minoritàries, del Comitè Executiu del qual ocupà la vice-presidència. També va ser vicepresident de l'Associació Internacional dels Drets de les Minories, domiciliada a la Haia, i col·laborà a l'Institut Internacional amb seu en aquesta mateixa ciutat. Va intervenir en les deliberacions sobre el projecte de l'*Apèndix del Dret Català* en el Codi Civil Espanyol, col·laborà en prestigioses publicacions i fundà i redactà totalment la revista «Clarís» (1932), convertida l'any següent en «Clarisme», on va exposar punts de vista polítics i jurídics d'una gran clarividència. És autor de nombroses i importants obres sobre Dret. També desplegà, d'una manera destacada, altres activitats: durant 12 anys va presidir el Centre Excursionista de Catalunya, impulsant-hi tot un seguit de realitzacions molt importants. pàg.

MASSÓ I LLORENÇ, Manuel (1876-1952)

N. a Sant Gervasi de Cassoles (Barcelona). Enginyer. Guanyà la càtedra de l'especialitat tèxtil a l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú. Va ésser elegit diputat de la Mancomunitat de Catalunya. Durant la Dictadura, s'exilià a Ginebra, on va presentar a la Societat de les Nacions, en nom i representació dels diputats catalans, un document de reivindicacions de Catalunya. Després, va marxar a viure a la República Argentina, on va inventar i patentà un procediment de descortització de les fulles del *formium tenae*; la importància que ha tingut aquest descobriment per a l'economia d'aquell país, va moure al seu Govern a donar a una de les illes del Plata el nom de Massó i Llorenç. Manuel Massó i Llorenç, morí a l'Argentina. Fou dels qui van considerar que Macià era massa moderat, tant en la concepció del nacionalisme català com en els mitjans que emprava per assolir la independència de Catalunya. Vegeu textos a les pàg. Vegeu també: A la Societat de les Nacions, pàg

MAURÍN JULIÀ, Joaquim (1896-1973)

N. a Bonansa (Alta Ribagorça). Mestre d'escola, esdevingué un dels més brillants ideòlegs marxistes de la Península. Afiliat a la C.N.T., hi propugnà una orientació comunista. Fou membre de la delegació cenetista que assistí al Congrés de la Internacional Roja celebrat a Moscou l'any 1921. De retorn, fou empresonat. Posat en llibertat publicà, a Lleida, «Lucha Social» i, a Barcelona, «La Batalla», setmanari que, al principi, era redactat totalment per ell. Organitzà els Comitès Sindicalistes Revolucionaris, que intentaven de conduir la C.N.T. cap al marxisme. L'any 1924, ja en plena Dictadura, amb els C.S.R. ingressà al Partit Comunista d'Espanya i

constituí la Federació Comunista Catalano-Balear; llançà clandestinament la revista «Vanguardia» i, a la llum del dia, «Lucha Social». El 12 de gener del 1925 intentà fugir quan anaven a detenir-lo, però, d'un tret, fou ferit en una cama. Empresonat durant tres anys, poc després d'haver-se reincorporat a la política activa, el Partit Comunista Catalano-Balear trencà amb el Partit Comunista d'Espanya i es fusionà amb el Partit Comunista Català, donant origen al Bloc Obrer i Camperol, del qual Maurín i Jordi Arquer serien les figures més destacades. Fusionat el B.O.C. amb l'Esquerra Comunista, Maurín fou un dels principals dirigents del partit que en sorgí, el P.O.U.M. Candidat de la coalició d'Esquerres, fou elegit diputat en les eleccions del 16 de febrer del 1936. En esclatar la guerra es trobava a Galícia en viatge polític; intentà passar a França amb documentació falsa, però fou detingut i identificat. Va ser condemnat a mort. No fou executat, en un intent de bescanviar-lo per alguns polítics de dreta en mans dels republicans, a la qual cosa sembla que s'oposà el P.C.E., enemic aferrissat del P.O.U.M. Finalment, la pena de mort li fou commutada per la de 30 anys. Va ser posat en llibertat l'any 1950; llavors s'exilià. Entre les seves obres, en les quals hom troba un agut sentit crític, cal esmentar: *L'anarcho-syndicalisme en Espagne* (1924), *Los hombres de la Dictadura* (1930), *La Revolución española (De la monarquía absoluta a la revolución socialista)* (1932) i *Hacia la segunda revolución* (1935). Vegeu pàg.

MOLINER, Pere (S XVII)

MONTSENY I CARRET, Joan (1864-1942)

N. a Reus. Més conegut per *Federico Urales*, pseudònim que usà assíduament, va dedicar tota la seva vida a la propagació de l'ideari anarquista i, com a conseqüència, fou empresonat moltes vegades, una d'elles en relació amb les causes que derivaren en el famós procés de Montjuïc. També fou desterrat i va viure a Anglaterra i a França. Durant alguns anys, residí a Madrid. Havia estat secretari general de la Federació de Boters i director de l'Escola Laica de Reus (1892). Fou redactor d'«El Progreso» i fundà i dirigí «La Revista Blanca» i els setmanaris «Tierra y Libertad» (després es convertí en diari) i «El Luchador». Fundà i dirigí, i en gran part nodrí amb obres escrites per ell mateix, dues col·leccions de novel·la popular: «La Novela Ideal» i «La Novela Libre», que tingueren una gran difusió, i amb les quals pretenia donar una visió no burgesa de la vida. També publicà altres obres de creació literària, però el més destacable en la seva producció són els assaigs i les obres de divulgació. Ha estat una de les personalitats més destacades de l'anarquisme ibèric i, per ventura, el doctrinari anarquista que més influència hi ha exercit des dels

començaments de segle fins a la Guerra Civil (1936-1939), a la fi de la qual s'hagué d'exiliar una altra vegada. Morí a França. Vegeu textos a les pàg.

MORA I DE CATÀ, Josep de P. (1694-1762)

Marqués de Llió. Escriptor, pertanyent a la noblesa catalana. Durant força temps, presidí l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. El 1753 hi presentà una memòria sobre la interpretació de manuscrits. És autor d'interessants treballs sobre viatges, epigrafia i heràldica. Alguns dels seus escrits sobre història van ser publicats als volums I i II de les Memòries de l'Acadèmia. Vegeu textos a les pàg.

MUNTANYOLA, Pere (S XIX-XX)

Col·laborà a «Les Quatre Barres» i a «La Renaixensa». Va ser accionista de la S.A. d'Editors Catalans, que editava «La Veu de Catalunya». És autor, juntament amb Enric Prat de la Riba, del *Compendi de Doctrina Catalanista*. Abans del 1894, data en què aparegué el compendi, havia publicat fragments de *Doctrina Nacionalista*. Vegeu textos a les pàg.

MURIÀ I ROMANÍ, Josep-M. (1907- ? )

Militant destacat del Partit Nacionalista Català i, després, d'Estat Català. Col·laborà a «La Nació Catalana» i altres publicacions. L'any 1939 s'hagué d'exiliar. Fixà la seva residència a Mèxic, on ha desplegat una notable activitat cultural. Vegeu pàg.

NICOLAU D'OLWER, Lluís (1888-1961)

N. a Barcelona. Es llicencià en filosofia i lletres i en dret. Com a polític va pertànyer a la Joventut Nacionalista de la Lliga Regionalista i, després de la Conferència Nacional Catalana de la qual ell fou un dels principals promotors, passà a ser un dels dirigents més destacats d'Acció Catalana. L'any 1920 havia estat elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona i el 1923 fou elegit diputat de la Mancomunitat. Com a conseqüència de l'adveniment de la Dictadura (1923-1929) s'exilià a Ginebra, on va col·laborar amb en Massó i Llorenç en la redacció del document presentat a la Societat de les Nacions tocant a Catalunya. Representà Acció Catalana en el Comitè Republicà Central sorgit del Pacte de Sant Sebastià (1930) i s'hagué d'exiliar de nou. En transformar-se Acció Catalana en Partit Catalanista Republicà, n'ocupà la presidència. Amb la República, va ser ministre d'Economia i diputat a Corts; fou un dels tres ministres de la República espanyola que van pressionar Macià per tal que transformés la

República catalana en Generalitat de Catalunya. Humanista erudit i brillant historiador de les lletres catalanes, va pertànyer a l'Institut d'Estudis Catalans i a la Fundació Bernat Metge. Dirigí el diari «La Publicitat» i fou mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona (1931) i president de l'Ateneu Barcelonès i assistí a diversos congressos internacionals, entre ells els d'Art Bizantí (Belgrad 1927 i Atenes 1928) i de Ciències Històriques (Oslo 1928); en aquest darrer Congrés va pertànyer al Comitè Internacional, com a secretari de la Comissió de Cronologia. El 1933 va ser vicepresident de la C.E.M. (Londres). L'any 1939 s'exilià un cop més. Morí a Mèxic. Vegeu textos a les pàg.

NIN I PÉREZ, Andreu (1892-1937)

N. al Vendrell. Mestre de Primer Ensenyament. Fou professor de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, director de l'Ateneu Obrer de Barcelona i de l'Escola Horaciana, redactor d'«El Poble Català» i director d'«El Soviet». Fundà l'Associació d'Estudiants Normalistes i presidí les joventuts de la Unió Federal Nacionalista Republicana; es destacà com a dirigent de la C.N.T. i insistí per tal que aquest sindicat s'adherís a Internacional Sindical Roja. Fou empresonat diverses vegades i els elements del Sindicat Lliure, al servei de la Patronal, van intentar d'assassinar-lo. Enviat a Moscou, juntament amb altres sindicalistes, en representació de la C.N.T., hi fixà la seva residència a partir del 1921; a partir d'aleshores, ocupà els càrrecs de secretari de la Internacional Sindical Roja, membre del Comitè executiu de la III Internacional i del Soviet de Moscou. L'any 1930, consolidat Stalin en el poder, fou expulsat de l'U.R.S.S. a causa de la seva adhesió a Trotski. De retorn a Catalunya, després d'haver pertangut durant un curt període a la Federació Comunista Catalano-Balear, va fundar l'Oposició Comunista, la qual, ben aviat, passà a ésser l'Esquerra Comunista, que l'any 1935 es va fusionar amb el Bloc Obrer Camperol per donar origen al Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), del qual esdevingué un dels principals dirigents. El 26 de setembre del 1936 va ésser nomenat conseller de Justícia del govern de la Generalitat. Després dels fets de maig del 1937 fou segrestat pels stalinistes i ja mai més no se n'ha sabut res. Hom creu que fou assassinat per ordre de Stalin. A més d'un polític rellevant, es va destacar com a intel·lectual preparat i lúcid. Són notables les traduccions al català que va fer de les obres de Tólstoi i de Dostoievski, tant per la fidelitat a l'original rus com per la qualitat de l'estil de la versió catalana, veritablement modèlica. Traduí altres autors russos al castellà i al català, entre ells Zoixenko, Plehánov, Lenin i Trotski. El seu llibre *Els moviments d'emancipació nacional* (1935) és d'un notable interès. Molts dels treballs d'Andreu Nin han aparegut en diverses llengües, entre les quals hi ha el francès, l'alemany i el rus. Vegeu textos a les pàg.

### OLIVER I TOLRÀ, Miquel dels Sants (1864-1920)

N. a Campanet (Mallorca). Destacat poeta, historiador i periodista. Desenvolupà una intensa activitat en pro de l'ideari catalanista. Es llicencià en dret a la Universitat de Barcelona. Va col·laborar en nombrosos periòdics, entre ells «La España Moderna», «La España Regional», «La Il·lustració Catalana», «La Il·lustració Artística», «La Vanguardia» i «ABC». Fou director del «Diario de Barcelona» i president de l'Ateneu Barcelonès. L'any 1910 va presidir els Jocs Florals de Barcelona. Era membre de l'Acadèmia de la Història, de Madrid, de la de Bones Lletres, de Barcelona, i de l'Institut d'Estudis Catalans. El trobem entre els fundadors dels Estudis Universitaris Catalans. Vegeu textos a les pàg.

### PELLA I FORGAS, Josep (1852-1918)

N. a Begur. Eminent jurisconsult i historiador. Va ser president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, de l'Ateneu Barcelonès, de la Societat Econòmica d'Amics del País, de l'Acadèmia de Bones Lletres, de la Comissió Provincial de Monuments de Barcelona; membre de l'Acadèmia d'Història, de Madrid, i d'Heràldica, d'Itàlia. El trobem entre els fundadors de la Jove Catalunya i entre els redactors del *Memorial de Greuges* (1885). Va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona i diputat a Corts. Col·laborà a «La Renaixensa», «Revista de Girona» i «Sometent». Junt amb Romaní i Puigdengolas, va dirigir «La España Regional» i, amb Antoni Elias, la «Revista Històrica Latina». En col·laboració amb Josep Coroleu, va publicar: *Las Cortes Catalanas* (1876) i *Los Fueros de Cataluña* (1878). Sense col·laboració, va publicar: *Llibertats i antic govern de Catalunya* (1905), *La crisi del Catalanisme* (1906) i *Codi civil de Catalunya* (4 vols., 1916-1919). Vegeu textos a les pàg.

### PELLICENA I CAMACHO, Joaquim (1881-1938)

Militant destacat de la Lliga Regionalista i de la seva continuadora, la Lliga Catalana, va ser durant bastants anys redactor en cap de «La Veu de Catalunya», presidí l'Ateneu Obrer del Districte IV i fou elegit diputat a les Corts de la República espanyola (1933-1936). És autor de l'opuscle *El nostre imperialisme (La idea imperial de Prat de la Riba)*, editat a Barcelona el 1930. En tot moment expressà la seva oposició a tota mena de dictadures. Morí a París durant la Guerra d'Espanya. Vegeu textos a les pàg.



## PI I MARGALL, Francesc (1824-1901)

N. a Barcelona. Fill d'obriers. Estudià llatí i retòrica al Seminari; ingressa a la Universitat i es llicencià en dret. A partir de l'any 1847 va fixar la seva residència a Madrid. Intervingué en la Revolució del 1854; aquest mateix any publicà *La reacción y la revolución*, on ja s'esbossen els principis de la seva doctrina federal, que continuarà desenrotllant a la revista «La Razón», fundada per ell junt amb Canalejas, Morayta i Marín; aquest seu federalisme, el trobarem sistematitzat i ampliat en el seu llibre *Las Nacionalidades* (1876), en la tercera edició del qual (1882) trobem un epíleg sobre el *pacte*, molt característic del seu concepte de federació. En la mateixa línia es troba una altra de les seves obres bàsiques: *Las luchas de nuestros días* (1887). Va ser un dels principals redactors de «La Discusión» i el 1890 va fundar «El Nuevo Régimen», en el qual publicà articles molt importants. L'any 1866 va participar activament en la revolta de la caserna de Sant Gil; fracassat l'aixecament, s'hagué de refugiar a Franca. El 1868 fou un dels fundadors del Partit Republicà Federal i va ser elegit diputat a les Corts Constituents. En ésser proclamada la República, fou nomenat ministre de la Governació en el govern que presidí Estanislau Figueras; des d'aquest ministeri, aferrat a una concepció rutinària del legalisme, va fer fracassar la proclamació de l'Estat Català que, a Barcelona, havien preparat els seus correligionaris de Catalunya. En dimitir Figueras al cap d'un quant temps, passà a ocupar la presidència del govern de la República; davant l'alternativa de combatre els cantonalistes alçats en armes, va dimitir. Durant el temps del seu exili a París havia seguit dos cursos a la Sorbona i dos més a l'Escola dels Positivistes; exercia, alhora, el periodisme i va traduir al castellà les obres bàsiques de Proudhon. Pi i Margall, teoritzador del federalisme en tot l'àmbit de l'estat espanyol, es pot dir que només va ser comprés a Catalunya. L'any 1901, poc abans de morir, va presidir, a Barcelona, els Jocs Florals. Durant els darrers anys, al mateix temps que s'havia mostrat totalment en contra de la guerra de Cuba, s'havia esforçat a defensar les noves tendències del catalanisme, fent notar que en res no es diferenciaven de la seva doctrina federalista i fent responsable el govern de Madrid si algun dia el federalisme es convertia en pur i intransigent separatisme. Després de la seva mort, Pi i Margall va ser reconegut pels nacionalistes catalans d'esquerra com el seu més il·lustre predecessor. Vegeu textos a les pàg.

## PI I SUNYER, August (1879-1965)

N. a Barcelona. Metge i fisiòleg de fama mundial. Ha estat catedràtic de les Universitats de Sevilla, Barcelona, Buenos Aires, Montevideo i Caracas. Assistí, com a representant oficial de la Universitat de Barcelona i d'entitats

científiques, a nombrosos congressos internacionals, a Budapest, Viena, Groningen, Lió, París, etc. Fou nomenat *Doctor honoris causa* per les universitats de Tolosa de Llenguadoc, Halle, Caracas i l'Havana. Va ésser membre de les Acadèmies de Medicina de Barcelona, Valladolid, Madrid, de l'Institut d'Estudis Catalans, president de la societat Catalana de Biologia, membre de la Junta d'Ampliació d'Estudis de la Societat de Biologia de París, membre honorari de tres entitats científiques de l'Argentina: l'Associació Científica, l'Associació Mèdica i l'Acadèmia de Medicina de Buenos Aires; de la Facultat de Medicina de Montpeller, de la de Montevideo i de l'Institut de Ciències de Coimbra; de la Societat de Biologia Belga i de la de París i de la de Biologia i Medicina Experimental de Nova York. Va ésser condecorat amb l'«Orden Francisco de Miranda», de Veneçuela, i nomenat Comanador de l'ordre de Santiago da Espada (Portugal) i Cavaller de la Legió d'Honor (França). Pels seus treballs d'investigació científica obtingué el Premi Nacional Achúcarro, el Premi Pourrat de l'Acadèmia de Medicina de París i el Premi Kalinga, concedit per la UNESCO. Fou fundador i dirigent del Partit Republicà Català i diputat a Corts. Va presidir el II Congrés Universitari Català i va ésser membre del Consell de Cultura de la Generalitat (1936). S'exilià l'any 1939. Ja a l'exili, fou el primer president del Centre Català de Caracas i, a Caracas, va presidir els Jocs Florals de la Llengua Catalana de l'any 1953. Abans d'haver d'abandonar Catalunya, col·laborà en diversos diaris i revistes, entre els quals es troben «Mirador», «L'Opinió» i «La Publicitat». També col·laborà a les publicacions catalanes de l'exili, entre elles «Quaderns de l'Exili» i «La Nova Revista». Va ésser un dels creadors de la Universitat Autònoma de Catalunya (1933-1939). La seva bibliografia com a científic és extensa i important; algunes de les seves comunicacions científiques han tingut una gran ressonància. Morí a Mèxic. Li han estat dedicats diversos volums d'homenatge. Era germà de Carles Pi i Sunyer. Vegeu textos a les pàg.

#### PI I SUNYER, Carles (1887-1971)

N. a Barcelona. Enginyer i economista. Va ésser director de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis de Sants (Barcelona) i de l'Escola Superior d'Agricultura; professor de la Universitat Nova, de la Mancomunitat, i secretari de la Federació de Fabricants de la Indústria Tèxtil de Barcelona. Entre altres importants diaris i revistes, va col·laborar a «La Publicitat», a «La Humanitat», a la «Revista de Catalunya». Publicà alguns llibres d'un gran interès. Va ésser elegit diputat al Parlament espanyol en representació de l'Esquerra Republicana de Catalunya. Fou director general de Comerç, conseller primer, conseller de Finances i conseller de Cultura de la Generalitat, i ministre del Treball del govern de la República. També va

ésser elegit regidor i alcalde de Barcelona; com a conseqüència de la revolta del 6 d'octubre del 1934 va ésser empresonat. Es va exiliar l'any 1939, al final de la Guerra Civil. L'activitat que dugué a terme en les seves especialitats li va atorgar un gran prestigi a l'estranger, on va exercir importants funcions. Va presidir els Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Caracas l'any 1966. Com a polític, un cop exiliat, va presidir el Consell Nacional Català, establert a Londres. Era germà d'August Pi i Sunyer. Vegeu textos a les pàg.

#### PICÓ I CAMPAMAR, Ramon (1848-1916)

N. a Pollença (Mallorca). Un dels poetes que obtingué més èxits en els Jocs Florals de Barcelona; el 1885 va ser proclamat Mestre en Gai Saber. També va cultivar amb èxit el teatre. Col·laborà a «La Renaixensa» i a «La Il·lustració Catalana». El trobem entre els fundadors de la Jove Catalunya. Va ser president dels Jocs Florals de Barcelona (1892) i de l'Ateneu Barcelonès (1902). Tingué una destacada intervenció en l'assemblea de la Unió Catalanista del 1892, en la qual foren aprovades les Bases de Manresa. Vegeu textos a les pàg.

#### PIERA I PAGÈS, Simó (1892- ?)

N. a Barcelona. Un dels principals dirigents obrers d'avantguerra. Amb motiu dels fets de la Setmana Tràgica hagué d'exiliar-se per primera vegada. El 1910 assistí amb Joan Peiró, com a representant de l'Ateneu Sindicalista de Badalona, al Congrés que organitzà la Federació Regional del Treball de Catalunya. L'any següent conegué Salvador Seguí, amb les idees sindicalistes del qual coincidí sempre. Formà part del comitè de vaga del 1917. L'any 1918 participà en el Congrés de Sants, en el qual s'acordà la creació dels sindicats únics per rams o indústries. Posteriorment formà part del Comitè que dirigí la vaga de La Canadenca. Durant la dictadura de Primo de Rivera hagué d'exiliar-se altra vegada. Proclamada la República, fou partidari de la tendència «trentista» dins la C.N.T. Com altres dirigents sindicalistes -Pere Foix, Martí Barrera, etc.- milità políticament a l'Esquerra Republicana de Catalunya. En ésser ocupada Catalunya pel general Franco, novament hagué d'exiliar-se. Al cap duns anys tornà a Catalunya. Vegeu textos a les pàg.

#### PIFERRER I FÀBREGAS, Pau (1818-1848)

N. a Barcelona. Menestral seder, a base d'esforços i de privacions arribà a professor de la Universitat de Barcelona. Poeta i periodista, crític literari i musical, formà part de la redacció del «Diario de Barcelona». Va dirigir la

important obra *Recuerdos y bellezas de España*, en la qual va redactar la part dedicada al Principat. Publicà altres obres notables i col·laborà en «El Vapor» i en altres periòdics. Vegeu textos a les pàg.

PLANDOLIT-TARGARONA I DE PONS, Benet de (1805?- ?)

Personalitat destacada del carlisme durant la primera guerra carlina. Adreçà una proclama als catalans en nom del pretendent Carles V. Vegeu textos a les pàg.

PLANES, Josep-M.( ? -1936)

Destacat periodista, dirigí «El Be Negre» i «Imatges». Col·laborà a «Mirador», «Papitu», «La Publicitat», «La Ciutat» i «L'Opinió», entre altres periòdics. Publicà *Nits de Barcelona* i és autor d'obres teatrals, entre elles *L'home que havia de morir*. Va ser assassinat durant la guerra, l'any 1936. Vegeu pàg

PRAT DE LA RIBA I SARRÀ, Enric (1870-1917)

Es llicencià en dret a la Universitat de Barcelona; es doctorà a Madrid. Es va afiliar al Centre Escolar Catalanista (1887), de la secció de dret i filosofia i lletres del qual, ben aviat, va ser president; després, fou, president de l'entitat. Va ser secretari de la Unió Catalanista i, en qualitat de tal, intervingué activament en l'Assemblea que la Unió Catalanista celebrà a Manresa (1892) i en l'elaboració de les Bases que s'hi van discutir. El 1894 va aparèixer l'opuscle que ell va elaborar en col·laboració amb Pere Muntanyola, *Compendi de Doctrina Catalanista*, que va tenir una gran repercussió (s'en féu un tiratge de 100.000 exemplars). Col·laborà a «La Renaixença» i va contribuir a la creació de la «Revista Jurídica de Catalunya». Va ser el director i un dels fundadors de «La Veu de Catalunya». Arran d'un article reproduït en aquest diari, va ser empresonat (1902); a la presó se li desenvolupà la malaltia de Basedow i, com a conseqüència d'això, hagué de romandre durant força temps en un sanatori; la seva salut ja mai més no es va normalitzar. El 1905 va ser elegit diputat provincial i, el 1907, president de la Diputació Provincial de Barcelona. Ininterrompudament, va ser reelegit en els seus càrrecs de diputat i de president fins que, en constituir-se la Mancomunitat de Catalunya (1914), fou elegit per ocupar la presidència d'aquest organisme; en morir (l'1 d'agost de 1917), feia cinc mesos que hom l'havia reelegit en aquest nou càrrec. Va ser un dels principals fundadors del Centre Nacional Català i, per fusió d'aquesta agrupació política amb la Unió Regionalista, de la Lliga Regionalista; ell en fou el dirigent més destacat, l'orientador gairebé

indiscutit. Com a president, primer de la Diputació Provincial de Barcelona i després de la Mancomunitat, va posar en relleu els seus dots excepcionals d'organitzador, la seva probitat i la seva perseverança. Per l'equilibri continuat amb què exercí les seves funcions presidencials, li ha estat aplicat el qualificatiu de «*Seny ordenador de Catalunya*». És un dels doctrinaris més importants del nacionalisme català de signe conservador, però no regressiu. Alguns dels documents col·lectius més importants de la seva època foren redactats per ell. El seu llibre *La Nacionalitat Catalana* constituí durant molts anys una mena de bíblia del catalanisme. Vegeu textos a les pàg.

Vegeu també *Per Catalunya i l'Espanya Gran*, pàg. 96-106.

PRIM I PRATS, Joan (1814-1870)

N. a Reus. Inicià la carrera militar a 19 anys, enquadrat com a oficial al Primer Batalló de Tiradors d'Isabel II, en lluita contra els carlins (1834). A 26 anys ja havia intervingut en trenta-cinc accions, l'havien ferit vuit vegades i tenia el grau de coronel. En diferents ocasions va ser elegit diputat a Corts. El 30 de maig del 1843, juntament amb Milans del Bosch i Mauri, es va aixecar en armes contra Espartero, a Reus; va entrar triomfant a Madrid amb Serrano, O'Donnell i Narváez. L'èxit d'aquest pronunciament li va valer els títols de comte de Reus i vescomte del Bruc. Com que el nou govern no complia les promeses fetes als catalans, Barcelona s'insurgí un cop més; Prim intentà de negociar amb les autoritats revolucionàries i acabà bombardejant la Ciutat Comtal; com a conseqüència el seu prestigi entre els catalans restà malparat. El 1847 va ser nomenat capità general de Puerto Rico i el 1853 assistí com a observador (i com a conseller dels turcs) en la guerra russoturca. El 1856 fou ascendit a tinent general i elegit senador. Tres anys després es va convertir en la gran figura de la Guerra del Marroc; la seva actitud al davant del cos expedicionari de voluntaris catalans va despertar un gran entusiasme. Vencedor a Castillejos. Més endavant estigué a Mèxic amb una important missió. Va ser un dels principals dirigents de la Revolució de Setembre del 1868 i esdevingué ministre de la Guerra en el govern revolucionari provisional; després, durant la Regència, fou ell el cap del govern. Va morir assassinat el 27 de desembre de 1870, a Madrid, mentre arribava a Espanya Amadeu de Savoia, al qual, a iniciativa d'en Prim, havia estat oferta la corona reial. Liberal i autoritari, la seva ambició era insaciable. Se sentia profundament català i en més d'una avinentesa, va defensar amb contundència els interessos de Catalunya, si bé, pres en múltiples contradiccions, cometé greus errors en perjudici del seu poble. Vegeu textos a les pàg.

PUIG I CADAVALCH, Josep (1867-1957)

N. a Mataró. Destacat arquitecte. Llicenciat en ciències físiques i matemàtiques a la Universitat de Barcelona; doctorat a Madrid. Catedràtic de l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona, catedràtic d'Arquitectura Romànica en diverses Universitats d'Europa i Amèrica, entre les quals la de Harvard i la Sorbona de París; president de l'Institut d'Estudis Catalans. Doctor Honoris Causa de les universitats de Freiburg, Harvard, París, Torí, Tolosa de Llenguadoc, etc.; Membre Honorari de la Societat d'Estudis Bizantins d'Atenes, membre de l'Institut de França, de la Pontifícia Acadèmia Romana d'Arqueologia, de l'Archäologisches Institut Deutsches Reiches, de la Medieval Academy of America, de l'Acadèmia Romanesa de Bucarest i de l'Acadèmia de Belles Arts de Lisboa. Va publicar importants estudis sobre art i realitzà brillants obres arquitectòniques. Col·laborà a «La Renaixensa» i en moltes altres publicacions, tant nacionals com estrangeres. El trobem entre els fundadors de «La Veu de Catalunya» i entre els principals dirigents de la «Lliga Regionalista». Va ser diputat a Corts, diputat provincial i president de la Mancomunitat de Catalunya. L'any 1935 va presidir els Jocs Florals de Barcelona. Es va exiliar durant la Dictadura del general Primo de Rivera, després, del 1936 al 1939. De retorn a Catalunya, es mantingué apartat de tota mena d'activitats que no fossin específicament culturals. Vegeu textos a les pàg.

PUIG I FERRETER, Joan (1882-1956)

N. a la Selva del Camp. Important escriptor, sobresortí sobretot com a novel·lista. Després d'una adolescència i d'una primera joventut inquietes i inestables, es llicencià en filosofia i lletres (1913). Col·laborà a diverses publicacions, entre elles «Joventut», «Pàtria Nova», «La Nova Revista», «La Publicitat», «L'Opinió» i «La Humanitat», i dirigí el setmanari «La Campana de Gràcia» i les «Edicions Proa». Milità a Estat Català i a Esquerra Republicana de Catalunya. L'any 1931 fou elegit diputat a les Corts constituents de la República espanyola i, l'any següent, al Parlament català. Va ser professor de l'Escola del Treball de la Generalitat. L'any 1936, després d'esclatar la guerra, fou nomenat conseller d'Assistència Social de la Generalitat. Enviat a París amb importants missions oficials, el seu comportament no correspongué a la confiança que hom hi havia dipositat. Ja no tornà a Catalunya. Morí a França. Entre les seves obres teatrals més significatives hi ha *La dama enamorada* (1908), *El gran Aleix* (1912), *Desamor* (1912) i *Garidó i Francina* (1917). De la seva narrativa, cal destacar les importants novel·les *Els tres al·lucinats* (1928), *Servitud* (1928), *El cercle màgic* (1929), *Camins de França* (1934), *La farsa i la quimera*, 3 vols., (1936) i *El pelegrí apassionat*, 12 vols. (1952-1956). Vegeu pàg.

### PUIG I PUIG, Tomàs (1771-1835)

N. a Figueres. Llicenciat en dret, exercí d'advocat a l'Empordà. Actuà en afers públics i en diferents comissions oficials en temps de Carles IV, i obtingué el títol de Ciutadà Honrat de Barcelona. Home inquiet i il·lustrat, estava al corrent dels canvis polítics que es produïen a Europa i dels nous corrents ideològics. L'any 1808 fou empresonat per ser sospitós d'afrancesament. En produir-se l'invasió napoleònica, esdevingué col·laborador devotíssim de les autoritats franceses. Creia que els interessos de Catalunya i de França convergien. Partidari de separar Catalunya d'Espanya, veia en l'Imperi francès una garantia per mantenir els trets característics de la col·lectivitat catalana. Fou corregidor de Figueres i de Girona i president de la Cort d'Apel·lació de Barcelona. Quan els francesos evacuaren el Principat s'exilià a Montpeller, on estudià ciències naturals; però el 1816 pogué retornar a Catalunya. Li foren restituïts els béns confiscats a causa de la seva col·laboració amb els francesos i visqué, fins a la seva mort, allunyat de tota activitat política. Vegeu textos a les pàg.

### PUIGBLANC, Antoni (1795-1840)

N. a Mataró. Es deia Puig i Blanch, però ell ajuntà els dos cognoms fent-ne un de tot sol. Filòleg notable i numismàtic. Poeta de llengua catalana, cultivà també la prosa en castellà. Cursà estudis eclesiàstics i de filologia a Madrid. Fou catedràtic d'hebreu a la Universitat d'Alcalá. Va ser elegit diputat a Corts. Va ser perseguit i empresonat arran de les seves idees liberals; s'hagué d'exiliar. Són notables els seus escrits de denúncia de la Inquisició i la seva visió federativa de la península Ibèrica. Morí a Anglaterra. Vegeu textos a les pàg.

### RAHOLA I MOLINAS, Pere (1877-1956)

N. a Roses. Destacat jurista. Estudià a la Universitat de Barcelona i a l'Escola de Dret de París. Presidí l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i l'Ateneu Barcelonès. Va ésser un dels elements actius de la Lliga Regionalista des de molt jove. L'any 1905 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona i, en diverses eleccions, diputat a Corts i senador. Va ésser vicepresident del Parlament espanyol (1934) i ministre de Marina (1935). En esclatar la Guerra Europea va figurar entre els principals impulsors de la Societat d'Amics de França i fou dels qui es van ocupar de l'allistament dels voluntaris catalans que lluitaren al costat dels aliats. L'any 1923, el govern francès el condecorà amb la Legió d'Honor. Vegeu textos a les pàg.

### RECASENS I MERCADER, Josep (1883-1954)

N. a Reus. Des de l'any 1905 col·laborà a nombrosos periòdics, com ara «Pàtria Nova», «El Socialista» de Madrid, el setmanari «La Lucha Social» de Barcelona i el periòdic nacionalista republicà de Reus «Foment». El 1907 ingressà a l'Agrupació Socialista, i el 1909 comença a editar «Justícia Social» a Reus, periòdic en el que continuà col·laborant en la seva segona etapa barcelonina. També col·laborà al periòdic de Reus «Catalunya Nació». El 1911 publicà l'obra *Socialismo*, i fou elegit secretari general del Comitè Regional de Catalunya del P.S.O.E. Fou president de l'Ateneu Obrer de Reus (1916-1917). Després d'uns anys d'apartament de la vida política, el 1930 ingressà a la Unió Socialista de Catalunya, i l'any següent publicà *Què és socialisme*, amb pròleg de M. Serra i Moret. En formar-se el P.S.U.C. (juliol de 1936) amb participació de la U.S. de C. ingressà al nou partit, però criticà durament l'orientació ideològica comunista que hi dominà. Morí a Reus. Vegeu textos a les pàg.

### REIXACH I CARBÓ, Baldiri (1703-1771)

N. a Bell-lloc. Pedagóg i clergue. Va ser rector de Sant Martí d'Ollers. La seva obra principal va ser la *Instrucció per l'ensenyança de minyons*, de la qual en poc temps hom va fer sis edicions i va ser traduïda al castellà i al francès. Vegeu textos a les pàg.

### ROBERT I YARZÁBAL, Bartomeu (1842-1902)

N. a Tampico (Mèxic), fill d'un metge català. De petit es traslladà a Barcelona amb la seva família. S'hi llicencià en Medicina i, més endavant, regí la càtedra de patologia en la Universitat d'aquesta ciutat. Com a metge i com a professor adquirí una gran fama. Presidí, durant quatre biennis, l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona i, per dues vegades, el Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya. Assistí a bon nombre de Congressos Internacionals. Va ser condecorat per la seva brillant i abnegada actuació durant les epidèmies dels anys 1870 i 1885. El 1898 era president de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País i va presidir la comissió que anà a Madrid a presentar un programa mínim de descentralització per Catalunya. L'any següent fou nomenat alcalde de Barcelona; va dimitir en solidaritat amb els seus conciutadans quan es va produir el *tancament de caixes*. El 1901 formà part de la candidatura dels *quatre presidents* i va ser elegit diputat a Corts; des del Parlament espanyol s'esforçà a explicar els principis bàsics del catalanisme. Lleial, honest, apassionat, més patriota que polític, es va convertir en una mena de



personatge llegendari als ulls dels catalans de la fi del segle XIX i el començament del XX. Vegeu textos a les pàg.

#### ROCA I FERRERAS, Josep Narcís (1834-1891)

N. a Barcelona. Metge rellevant, que també es dedicà amb gran encert a estudis històrics, literaris i polítics. A Madrid, on va fer el doctorat, va ser redactor de la «República Ibérica» (1869-1870). El trobem entre els col·laboradors més destacats de «La Renaxensa»; també col·laborà assíduament en altres periòdics, entre els quals «El Federalista», «La Independencia», «La Il·lustració Catalana», «Revista de Girona», «La Publicidad», «El Diluvio», «L'Arc de Sant Martí», «La Avanzada». Fou un dels més sòlids exponents de les idees catalanistes, segurament el més coherent i el més lúcid. Es declarà socialista alhora que catalanista; creia que la tradició democràtica de Catalunya, en projectar-se a l'època contemporània, feia inevitable que catalanisme i socialisme fossin, a Catalunya, conceptes indestriables. Va ser el primer que, en tractar del problema català, usà clarament el concepte de nacionalisme i el primer que llançà la idea de la Mancomunitat de diputacions catalanes (1877), com a pas inicial cap a la independència política del Principat; però els darrers temps de la seva vida estava convençut que, dins l'estat espanyol, el poble català mai no assoliria cap mena de millora per via d'evolució; creia, per tant, que, a Catalunya, només li quedava oberta la via revolucionària. Un dels seus articles motivà la suspensió de «La Renaxensa» durant alguns mesos. Vegeu textos a les pàg.

#### ROIG I LLOP, Tomàs (1902-1987)

N. a Barcelona. Milità a Acció Catalana i a la Lliga. Ha col·laborat en diverses publicacions, entre elles «D'Ací, d'Allà». Poeta en vers i en prosa, amb un domini molt segur de l'idioma, ha publicat entre altres obres: *El botxí* (1925), *La noia de bronze* (1927), *Marta la fatídica* (1932), *Siluetes epigràmiques*, 2 vols. (1933 i 1952), *Lena i el seu destí* (1934), *Ronda d'històries* (1935), *Pels camins de llum* (1938), *Ventall de contes* (1939), *Petits poemes de la llar* (1947), *Records d'un pelegrí de la Verge* (1954), *Prudenci Bertrana, l'home i l'escriptor* (1959), *La represàlia* (1968), *Del meu viatge per la vida* (1975). Entre el 1932 i el 1934 dirigí «Catalunya Ràdio» i ha estat, durant molts anys, president de F.E.S.T.A. L'any 1935 guanyà el premi Narcís Oller. Vegeu pàg.

#### ROMA I ROSSELL, Francesc (1725-1784)

N. a Barcelona. Economista i jurista. Advocat de pobres de la Reial Audiència de Barcelona i assessor jurídic dels gremis. Membre de la Conferència de Física Experimental i Agricultura, director d'Agricultura, oïdor de la Cancelleria de Valladolid i regent de la de Mèxic, on també exercí, d'una manera interina, les funcions de virrei. Els seus estudis sobre demografia són molt importants. Va fundar l'Acadèmia de Física de Barcelona. Vegeu textos a les pàg.

#### ROMANÍ I PUIGDENGOLAS, Francesc (1834-1914)

N. a Capellades. Prestigiós juriconsult. Li fou confiada la redacció de l'exposició que l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre va elevar al Govern amb motiu de la Llei de Redempció de Censos i Prestacions emfitèutiques. El trobem com a ardit defensor de la vigència del Dret català. Presidí la secció catalana de la comissió d'Apèndix al Codi Civil espanyol i va ser vocal de la Comissió General de Codis. Fundà la «Revista Regional» (1886) i col·laborà en «Lo Catalanista» i «Catalunya». Presidí els Jocs Florals de Barcelona (1898). Va ser elegit diputat provincial i diputat a Corts. Catòlic practicant i republicà federal en una època que el catolicisme i el republicanisme es consideraven incompatibles (1869), no solament es troba entre els més destacats pioners del catolicisme progressista a Catalunya, sinó també entre els primers teoritzadors peninsulars -potser el primer- del federalisme ibèric basat no pas en les regions sense discriminació, sinó en les nacionalitats històriques vigents en l'actualitat i formades per agrupacions regionals. Entre els seus notables treballs es destaquen *El federalismo en España* (1869) i *Antigüedad del regionalismo español* (1890). Vegeu textos a les pàg.

#### ROMEVA I FERRER, Pau (1892-1968)

N. a Barcelona. Mestre. Dirigí un grup escolar i va ser assessor pedagògic de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Fou rellevant la seva labor com a traductor; les traduccions que va fer d'autors anglesos al català són de gran qualitat. Col·laborà a «La Paraula Cristiana», «La Nova Revista», «El Matí» i «Un Segle de Vida Catalana», i participà en la confecció de diversos diccionaris d'idiomes. Publicà un *Sil·labari català*, el *Cartipàs català* en diversos volumets, l'assaig *Entorn del sindicalisme* i una *Història de la indústria catalana*. Milità a Acció Catalana i el trobem entre els fundadors de la Unió Democràtica de Catalunya. Representà aquest partit al Parlament català. Sabé expressar sempre, brillantment i amb rigor, el seu pensament catalanista. L'any 1939 s'hagué d'exiliar a França, on romangué alguns anys. Vegeu textos a les pàg.

## ROSSELL I VILAR, Pere Màrtir (1882-1933)

N. a Olot. Llicenciat en veterinària, exercí la carrera a la seva ciutat natal, on fou un dels fundadors del setmanari «La Ciutat». Exercí el càrrec d'inspector d'Higiene Pecuària i ocupà la càtedra de Zootècnia a l'Escola Superior d'Agricultura, primer amb la Mancomunitat de Catalunya i després amb la Generalitat. Organitzà d'una manera eficaçíssima els Serveis de Ramaderia que la Mancomunitat li havia encomanat i dirigí el Parc Zoològic de Barcelona. L'any 1930 ingressà a l'Acadèmia de Ciències i Arts. És autor d'importants treballs en la seva especialitat, entre ells *Importancia de la ganadería en Cataluña y estudio zootécnico de alguna de sus comarcas* (1915-1916), que obtingué el premi Agell de l'Acadèmia de Ciències i Arts, i *Zootecnia de la raza asinal catalana* (1921), traduït a diverses llengües. Dirigí el *Diccionario de Agricultura, zootecnia y veterinaria* i escriví diversos opuscles per als Serveis Tècnics d'Agricultura, per al Servei Postal Agrícola i per a la Societat de Biologia. També féu estudis d'antropologia i publicà el llibre *La raça*, que fou molt discutit. A més de col·laborar en revistes de la seva especialitat, com «Agricultura» i «Ciència», va escriure a «Renaixement», «D'Ací i d'Allà», «Mirador», etc. Partidari de Macià durant el període 1917-1923, l'any 1931 s'afilià a l'Esquerra Republicana de Catalunya i, l'any següent, va ser elegit diputat al Parlament Català. Vegeu textos a les pàg.

## ROVIRA I VIRGILI, Antoni (1882-1949)

N. a Tarragona. Es llicencià en dret a la Universitat de Barcelona. Periodista d'una gran qualitat, en la seva primera joventut va fundar i dirigí «La Avanzada» (Tarragona) i, en la seva maduresa, el diari «La Nau» (Barcelona). Contribuí a la fundació d'altres publicacions, entre elles la «Revista de Catalunya», que ell mateix dirigí. Entre altres periòdics dirigits per Rovira i Virgili es troben «La Nació», «Anuari de Catalunya», «Anuari dels catalans» i «El Camp de Tarragona», entre altres. Va ésser col·laborador de diaris tan prestigiosos com «El Poble Català», «La Veu de Catalunya», «La Publicitat», «La Humanitat» i de les importants revistes «La Revista» i «D'ací d'allà». També es destacà com a historiador. És important la seva *Història Nacional de Catalunya* i, també, la seva *Historia del Nacionalismo Catalán*, escrita en castellà amb la intenció d'informar sobre el plet català als castellanoparlants; cal destacar també els seus diversos estudis sobre el moviment catalanista. La seva activitat política fou intensa en tots els terrenys. Molt jove encara, va formar part de la Junta Directiva de la Joventut Federal; després milità al Centre Nacional Català i a la U.F.N.R.; quan aquest partit es coalitzà amb els lerrouxistes, ell se'n donà de baixa i va fundar l'Esquerra Catalanista, que aviat es fusionà amb

la Unió Catalanista; ell, llavors, en fou un dels dirigents, sota la presidència del Dr. Martí i Julià. Va ésser un dels fundadors d'Acció Catalana; més endavant, va fundar i presidir Acció Republicana de Catalunya. Després del 14 d'abril de 1931 s'afilià a l'Esquerra Republicana de Catalunya. Va ésser elegit diputat al Parlament català, del qual esdevingué vicepresident. Quan l'any 1939 aquest organisme es traslladà a l'exili, ell en fou el president. També va ésser conseller del govern català a l'exili. L'any 1946 va presidir els Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Montpeller. Com a historiador, com a assagista i com a periodista, el seu estil és d'una gran qualitat. La seva abundant bibliografia resulta indispensable per al coneixement del catalanisme. Rovira i Virgili morí exiliat, a Perpinyà. Vegeu textos a les pàg.

#### RUBIÓ I LLUCH, Antoni (1856-1937)

N. a Valladolid. Fill de Joaquim Rubió i Ors. Doctor en filosofia i lletres, va ser catedràtic de les Universitats d'Oviedo i de Barcelona i dels Estudis Universitaris Catalans; a la Universitat de Barcelona fou degà de la l'Facultat de Filosofia i Lletres. Va ser director i un dels fundadors de l'Institut d'Estudis Catalans; membre de les societats d'estudis següents: Hel·lènica de Constantinoble, Històrica i Etnològica de Grècia, Parnàs d'Atenes, Orient Llatí de París i Museu d'Esmirna. Fou president de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, corresponent de la de Llengua Espanyola i de la d'Història, de Madrid; cònsol de l'Equador, de Colòmbia i de Grècia. L'any 1907 va presidir els Jocs Florals de Barcelona. Les seves publicacions, en llibres i en importants revistes nacionals i estrangeres, són d'una gran importància. Amb raó és considerat com a mestre de l'escola històrica catalana contemporània. Vegeu textos a les pàg.

#### RUBIÓ I ORS, Joaquim (1818-1899)

N. a Barcelona. Estudià filosofia, dret i teologia. És considerat com el més il·lustre capdavanter de la renaixença literària catalana. Ingressà a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1844) i tres anys després va guanyar les oposicions a la càtedra de Literatura de la Universitat de Valladolid; el 1858 obtingué la càtedra d'Història Universal a la Universitat de Barcelona. Va contribuir d'una manera destacada a la restauració dels Jocs Florals, en els quals fou premiat repetidament; els va presidir l'any 1890. A la Universitat de Barcelona fou degà de la Facultat de Lletres, vicerector i, finalment, rector. L'any 1840 havia iniciat l'edició d'una *Col·lecció d'Obres Antiques Catalanes*. L'any següent publicà *Lo Gayter del Llobregat*, volum on es recollien els poemes que havia publicat d'ençà de

l'any 1839. Aquests poemes signifiquen el primer graó bàsic del renaixement literari català. Vegeu textos a les pàg.

SALSES I TRILLES, Pere (1701-1781)

N. a la Llaguna (Conflent). Escriptor i clergue, autor d'un *Promptuari moral sagrat i catecisme pastoral de plàtiques doctrinals i espirituals sobre tots los punts de la doctrina cristiana* (5 volums) (1754), que va ser traduït al castellà i publicat a Madrid l'any 1801. Vegeu textos a les pàg.

SALTOR I SOLER, Octavi (1902-1982)

N. a Barcelona. Advocat, conferenciant, poeta, assagista, dedicat també a la política -fou militant destacat de la Lliga-, pel conjunt de les seves activitats ha influït considerablement en la vida del país. Ha estat secretari del II Congrés Universitari Català (1919), president de l'Associació Catalana d'Estudiants, regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1934), membre del Consell Directiu dels Jocs Florals de Barcelona. És membre de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona i de la de Bones Lletres. Ha col·laborat en nombroses publicacions, entre elles «Revista de Poesia», «La Revista», «La Veu de Catalunya», «La Paraula Cristiana», «Revista de Catalunya», «Estudis Franciscans», «Art i Lletres», «D'Ací d'Allà», «La Revue de Catalogne» (Marsella), «Tramontana» (Perpinyà) i «Serra d'Or». Ha publicat els llibres de poemes *Cendra votiva* (1952), *Port Salvi* (1955), *El rescat diví* (1960) i els llibres d'assaig: *La consciència jurídica en l'obra poètica Maragalliana* (1960) i *Aportacions inèdites a una trilogia literària Barcelonina (López-Picó, Maragall, Matheu)* (1970). Ha obtingut els premis Pelfort de literatura i Sant Jordi de periodisme, entre altres. Vegeu pàg.

SALVAT-PAPASEIT, Joan (1894-1924)

N. a Barcelona. És un dels poetes més importants de llengua catalana. Proletari, fill de proletaris (el seu pare era fogoner d'un vaixell on morí cremat, en accident de treball), va estar reclòs a l'Asil Naval i va fer els més variats oficis. La seva poesia és un cant a la vida, sense mistificacions, i una denúncia contra tot allò que destrueix l'amor concebut com una donació total i recíproca, però sense restriccions d'àmbit personal. Va ésser l'introduïdor a Catalunya del futurisme. Fou empresonat a causa de les seves idees socials. S'afilià a Estat Català i va prologar *La Batalla* de Daniel Cardona («Vibrant»). Vegeu textos a les pàg.

SANJOAN, Nicolau de (S XVII-XVIII)

Cavaller. Capità de la *Coronela* de Barcelona (1684). Esdevingut diputat del Braç militar en la sessió celebrada en iniciar-se el setge de Barcelona, l'any 1713, proposà la rendició de la ciutat, per tal d'estalviar víctimes, ja que creia que la resistència era inútil; però, un cop acordada la resistència a ultrança, acatà l'acord i féu costat als defensors de Barcelona. Vegeu textos a les pàg.

SANPERE I MIQUEL, Salvador (1840-1915)

N. i m. a Barcelona. Arquitecte, si bé mai no exercí la carrera. Rellevant historiador i apassionat crític d'art. Republicà federal, desenvolupà una considerable activitat política. L'any 1868 formà part de les Juntes Revolucionàries de Martorell i de Barcelona. Fou elegit tres vegades diputat a Corts. Tocant a les seves activitats culturals cal destacar que va ser pensionat per investigar, a l'estranger, sobre les aleshores noves arts industrials i sobre qüestions històriques (1872-1873), i que actuà de comissari regi a l'Exposició Universal de Viena (1879). Fou membre destacat de la Junta de Museus de Barcelona, de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de Sevilla, i de la d'Història de Madrid; i a ell es degué la formació del Museu de Reproduccions. Dirigí la «Revista de Ciencias Históricas» i col·laborà en la *Geografía General de Catalunya* dirigida per Carreras Candi. La seva bibliografia és copiosa i, en bona part, important. Només n'assenyalarem una petita part: *Barcelona; son passat, son present i son pervenir* (1878), *Orígens i font de la nació catalana* (1878), *Les dames d'Aragó* (1879), *Aplicació de l'art a la indústria* (1881), *Topografía antigua de Barcelona* (1890) i *Fin de la nación catalana* (1902). Vegeu textos a les pàg.

SEGUÍ I RUBINAT, Salvador (1886-1923)

N. a Tornabous. També va ésser conegut pel motiu de *Noi del Sucre*. Va fer diversos oficis. Freqüentà la Biblioteca Popular Rossend Arús i la de la Universitat. Es va interessar per les doctrines de Blanqui, Saint-Simon i Babeuf i estudià, sobretot, les de Proudhon, Bakunin, Kropotkin i Marx. Sentia una gran admiració per Pi i Margall. Tot just adolescent, acudia a reunions obreres i participava activament en les vagues. Als 18 anys, ja parlava en mítings, pronunciava conferències i escrivia articles. Va combatre aferrissadament el Partit Republicà Radical de Lerroux; la seva agressivitat contra el lerrouxisme va ésser la causa que l'any 1908 fos detingut i processat. Es distingí en una tenaç, campanya per constituir una sòlida federació obrera. Va prendre part activa en el Congrés que la C.R.T. celebrà a Barcelona l'any 1910. Ocupà els càrrecs de secretari general de la

C.R.T. i de la C.N.T. Va ésser empresonat algunes vegades; en una d'elles va ésser deportat al castell de la Mola, de Maó, juntament amb Lluís Companys i Martí Barrera (1920). Aquest mateix any havia estat víctima d'un atemptat; en sortí il·lès; finalment, però, va morir assassinat el 10 de març del 1923. És considerat com un dels dirigents més capacitats que ha tingut el sindicalisme català. Vegeu textos a les pàg.

SERRA I HÚNTER, Jaume (1878-1943)

N. a Manresa. Es llicencià en dret i en filosofia i lletres. El 1910 fou nomenat catedràtic de Lògica Fonamental de la Universitat de Santiago i el 1913 es féu càrrec de la càtedra d'Història de la Filosofia de la Universitat de Barcelona, on l'any següent fundà un Seminari de Filosofia per a estudiants voluntaris i especials i, al llarg dels anys, hi va fer cursos d'una gran importància. Fou alhora professor als Estudis normals de la Mancomunitat i a l'Ateneu Enciclopèdic Popular i pronuncià un gran nombre de conferències en altres indrets. El 1931 va ser nomenat comissari degà de la Facultat de Filosofia i Lletres, i rector de la Universitat de Barcelona; també ocupà el càrrec de president del Consell de Cultura de la Generalitat. Presidí la Comissió del centenari del traspàs de Goethe. Era membre de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, de l'Acadèmia de Bones Lletres i membre fundador de la Societat Catalana de Filosofia. Col·laborà en importants publicacions periòdiques («Nova Revista», «Revista de Catalunya», de la qual fou director, «Ciència», «L'Hora», «Suport», «Universitat Catalana», «Meridià» i «La Humanitat», entre altres) i és autor de nombrosos llibres importants. El seu mestratge universitari obrí un solc profund en la recerca filosòfica al Principat. Sentint el deure d'intervenir directament en la vida política del seu país, ingressà a l'Esquerra Republicana de Catalunya i fou elegit diputat al Parlament català (1932). L'any 1939 hagué d'exiliar-se, primer a França i després a Mèxic, on morí i on fou editat el seu llibre pòstum: *El pensamiento y la vida* (1945). Vegeu textos a les pàg.

SERRA I MORET, Manuel (1884-1963)

N. a Vic. Va estudiar economia i història a Barcelona, Nova York, Chicago i Londres. Es va casar amb l'escriptora catalana Sara Llorens, la qual es convertí en una eficaç, col·laboradora d'ell. Fou gran amic i deixeble del Dr. Martí i Julià, amb el qual col·laborà en l'elaboració i la propagació del programa socialista de la Unió Catalanista, i va ocupar la vicepresidència d'aquesta entitat. Durant molts anys va ésser alcalde de Pineda per elecció popular. Amb 50 obrers, boicotejats a conseqüència d'una vaga perduda, va fundar a Calella una cooperativa de producció (1913). Elements al servei

de la Patronal van intentar d'assassinar-lo. L'any 1923, juntament amb Alomar i Campalans, va fundar la Unió Socialista de Catalunya. El 1925 s'hagué d'exiliar. Quan Macià va proclamar la República Catalana, ell en fou conseller d'Economia i Treball. Va ésser elegit diputat al Parlament Català, dues vegades, i, també dues vegades, al Parlament de la República Espanyola. El 1936 contribuí a crear el P.S.U.C. Durant la guerra va ésser president del Consell d'Economia de Catalunya. Exiliat l'any 1939, presidí el Parlament català a l'exili; també va ésser conseller del govern català a l'exili. Pronuncià diverses conferències en universitats d'Amèrica i va publicar notables treballs sobre economia. Col·laborà assíduament a la premsa catalana. Morí a l'exili. Vegeu textos a les pàg.

SERRA I RÀFOLS, Josep de Calassanç (1902-1971)

Nascut a Maó. Rellevant arqueòleg. Deixeble i col·laborador de Bosch i Gimpera, fou professor d'Arqueologia clàssica a la Universitat de Barcelona, vice-rector del Servei d'Investigacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans i del Museu d'Arqueologia de Barcelona, del qual, més endavant va ser director. Era membre de l'Institut d'Estudis Catalans, president de la Societat Catalana de Geografia, membre del Consell Permanent dels Congressos Internacionals de Prehistòria, dels quals fou un dels fundadors, i membre de l'Institut Arqueològic Alemany. Dirigí nombroses excavacions per a l'estudi de l'arqueologia ibèrica i romana. Col·laborà en importants publicacions de la seva especialització, nacionals i estrangeres, i en obres generals, com ara *L'Art Català*, *Els castells catalans* i la *Geografia de Catalunya* dirigida per Soler i Sabaris. Entre els llibres que publicà, es troba *Poblament prehistòric de Catalunya* (1931). Va dirigir el setmanari «La Nació Catalana». Vegeu pàg.

SERRACLARA I COSTA, Gonçal (1841-1885)

Destacat dirigent republicà federal, prengué una part molt destacada en l'alçament del setembre del 1869. Vençuda la revolta dels federals, fou empresonat. Junt amb Valentí Almirall assolí d'evadir-se i es refugià a França, on romangué fins que va ser decretada una amnistia. Vegeu textos a les pàg.

SERRAHIMA I BOFILL, Maurici (1902-1979)

N. a Barcelona. Llicenciat en Dret, ha exercit d'advocat ensems que es dedicava a la política i a la creació literària; hom valora, d'una manera preferent, la seva obra d'assagista. Destacat dirigent de la Unió Democràtica de Catalunya, col·laborà a «El Matí» i a «El Temps». Ha



publicat, entre altres, els llibres següents: *El principi de Felip Lafont* (1934), *Assaig sobre novel·la* (1934), *El seductor devot* (1937), *Joan Maragall* (1938), *Petit món enfebrat* (1947), *Després* (1951), *Estimat senyor fiscal* (1955), *Contes d'aquest temps* (1955), *Democràcia i sufragi* (1962), *La crisi de la ficció* (1965), *Vida i obra de Joan Maragall* (1966), *Sobre llegir i escriure* (1966), *Realitat de Catalunya* (en versió castellana, 1967; en el text original català, 1969), *El fet de creure* (1967), *De mitja vida ençà* (1970), *Del passat quan era present, vol. I (1940-1947)*, Barcelona 1972, i, *vol. II (1948-1953)*, Barcelona 1974. Ha obtingut el premi d'assaig Josep Yxart i la Lletra d'Or. Vegeu pàg.

SESÉ, Antoni ( ? -1937)

Militant de la C.N.T. Fou membre del B.O.C. i posteriorment del Partit Comunista de Catalunya. En fundar-se el P.S.U.C. fou designat membre del Comitè Central. Durant la guerra fou secretari general de la U.G.T. Va col·laborar en diverses publicacions, entre altres a «Catalunya Roja». Quan els Fets de Maig, fou designat conseller del Govern de la Generalitat, i quan anava a prendre possessió del càrrec fou tirotejat per elements anarcosindicalistes i mort (5 de maig del 1937). Vegeu textos a les pàg.

SOLDEVILA ZURIBURU, Carles (1892-1967)

N. a Barcelona, on es llicencià en dret. Important autor dramàtic i novel·lista en llengua catalana. Va ocupar un dels llocs més destacats del periodisme català. Col·laborà en importants periòdics, entre ells «El Poble Català», «La Publicitat», «La Revista de Catalunya» i «La Vanguardia». També va col·laborar en prestigioses publicacions estrangeres. Va dirigir la revista «D'ací d'allà». Algunes de les seves obres teatrals varen ser traduïdes a l'italià per Pirandello. Vegeu textos a les pàg.

SOLER I PLA, Joan (1874-1950)

N. a Barcelona, on es llicencià en medicina. Fou una de les personalitats més destacades de la Unió Catalanista, de la qual fou president. També presidí el Comitè de Germanor per als Voluntaris Catalans de la Guerra Gran (1914-1918), del qual fou infatigable propulsor; visità diverses vegades els fronts de batalla per conèixer amb els soldats catalans i fer-los arribar els ajuts que el Comitè recaptava. Reuní un importantíssim dossier sobre els combatents catalans que, entre altres documents, conté milers de cartes enviades per ells. Va dirigir «Universitat Catalana» i col·laborà a «D'Ací i d'Allà», «La Tralla» i «Nosaltres Sols!», entre altres publicacions. Va ser elegit diputat al Parlament català (1932) i exercí el càrrec de delegat

del Govern català a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. S'exilià l'any 1939 i col·laborà en la premsa catalana que es publicava a França i a Amèrica. Morí a Colòmbia. Vegeu textos a les pàg.

#### SUNYER I CAPDEVILA, Francesc (1826-1898)

N. a Figueres. Es llicencià en medicina a la Universitat de Barcelona i adquirí un gran prestigi com a metge. Endut pel seu republicanisme federal, a 17 anys ja va prendre part en una revolta armada, i dos anys després era empresonat. També prengué part en l'alçament del 1856 i, com a conseqüència d'això s'hagué d'exiliar a França; s'hi hagué d'exiliar de nou l'any 1866. De retorn a Catalunya, perseguit, s'hi hagué de refugiar altra vegada l'any següent. Va intervenir en la Revolució de Setembre del 1868 i ocupà el càrrec de tinent d'alcalde de la Junta Revolucionària de Barcelona. Després, per sufragi universal, va ser elegit alcalde d'aquesta ciutat. Dirigí l'alçament federal del 1869 a l'Empordà i, un cop més, hagué de fugir a França. Amb la proclamació de la República (1873) fou nomenat ministre d'Ultramar. Es manifestà en contra de l'esclavitud dels negres i dels blancs. S'oposà a l'ús de la força contra el Cantó de Cartagena. Va presidir el Congrés dels federals catalans que l'any 1833 va aprovar un projecte de constitució per a l'estat català. Es distingí sempre pel seu profund ateisme. Fou sempre un home d'una honestat insubornable. Prim en digué que era «un sant que no creia en Déu». Vegeu textos a les pàg.

#### SUNYOL, Antoni (S XIX-XX)

N. al Masnou (?). Pilot de professió. Fou membre destacat de la Unió Catalanista i prengué part activa en l'assemblea que aquesta entitat celebrà a Manresa (1892); per encàrrec de la ponència general, hi defensà els articles 13 i 14 de les *Bases per a la Constitució Regional Catalana*. Fou un dels fundadors del Centre Nacionalista Republicà (1906). Vegeu textos a les pàg.

#### SUÑOL I CASANOVAS, Ildefons (1866-1913)

N. a Barcelona. Llicenciat en dret, adquirí un gran prestigi com a advocat. Pertanyia al grup polític que l'any 1904 se separà de la Lliga Regionalista, llançà «El Poble Català» i fundà el Centre Nacionalista Republicà. Va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, diputat a Corts i president de l'Ateneu Barcelonès. Molt entès en qüestions econòmiques, era un orador magnífic, dotat d'una sòbria elegància. D'una notable clarividència política, no era un home d'acció, no sentia vocació de dirigent; per això desistí de la

lluïta, a la qual havia estat empès pel seu intens sentiment de catalanitat. Vegeu textos a les pàg.

TAMARIT I DE RIFÀ, Francesc de (1600?-1653?)

Destacat polític i militar pertanyent a la noblesa catalana. Fou membre del Consell de Cent i actuà sovint com a delegat del Braç militar. Va ser un dels més gelosos defensors de les *Constitucions de Catalunya*. El 22 de juliol de 1638 va ser elegit diputat militar de la Generalitat. L'any següent, participà en el setge i la presa de Salses; de retorn a Barcelona fou acollit triomfalment pel poble. El 16 de març de 1640, el virrei comte de Santa Coloma, el féu empresonar per ordre del rei, la qual cosa ocasionà protestes violentes; el 22 de maig, atesa l'actitud agressiva del poble, el virrei es veié obligat a posar-lo en llibertat. Després de la revolta dels *Segadors*, prengué part en les negociacions amb França, dirigí la defensa de Martorell i, el 23 de gener del 1641, fou elegit com un dels 10 membres del Consell de Guerra que havia d'organitzar i dirigir la defensa de Barcelona, en la qual participà amb gran eficàcia, arengant i comandant les forces catalanes. Fou un dels principals artífexs de la victòria catalana sobre l'exèrcit espanyol del marquès de los Vélez. Mesos després, tingué un paper destacat al front de Lleida. Més endavant fou nomenat mestre racional. Vegeu textos a les pàg.

TERRADAS I PAULI, Abdó (1812-1856)

N. a Figueres. Líder del republicanisme federal català als temps de més dures repressions contra els qui sustentaven aquesta ideologia. Lluitador infatigable, noble i generós, va ser elegit quatre vegades alcalde de la seva ciutat natal i quatre vegades fou destituït per haver-se negat a jurar fidelitat al rei; finalment va ser processat, empresonat tres mesos i, a continuació, condemnat a dos anys d'exili. A França, juntament amb altres exiliats, constituí una junta democràtica i penetrà a l'Empordà amb escamots de federals armats per tal de reforçar l'alçament de Barcelona (1842). El 1844 inicià la publicació del periòdic «El Republicano». Poc després, juntament amb un grup d'uns 400 joves, proclamà la República a Figueres; fou empresonat juntament amb el director i alguns redactors d'«El Republicano»; llavors, la Milícia Nacional de Barcelona i una part del poble es van llançar al carrer per alliberar-lo. Després d'haver participat en diverses conspiracions i en nous aixecaments, el 6 d'agost de 1855 va ser deportat a Sevilla i, d'allí, a Medina Sidònia, on va morir. Van ser amics i deixebles seus els federalistes Narcís Monturiol, Joan Tutau, Francesc Sunyer i Capdevila i Anselm Clavé. Abdó Terrades fou un dels escriptors de llengua catalana més populars del seu temps. La seva obra teatral *El Rei*

*Micomico*, sàtira de la monarquia, va tenir una gran ressonància. El seu poema *La Campana*, amb música d'Anselm Clavé, esdevingué durant molts anys l'himne revolucionari dels catalans. Escriví una novel·la -pràcticament unes memòries- en castellà, *La Esplanada*, de notable interès. Vegeu textos a les pàg.

TOMEU, Pau (S XVII-XVIII)

Pertanyia al Braç militar. Arribà a tinent coronel de les forces armades catalanes. Del 1713 al 1714 lluità ardidament en la defensa de Barcelona contra els exèrcits de Felip V. Morí en finalitzar la lluita. Vegeu textos a les pàg.

TORRAS I BAGES, Josep (1846-1916)

N. a Gomà de les Cabanyes, prop de Vilafranca del Penedès. Es llicencià en dret i en filosofia i lletres a la Universitat de Barcelona. Es doctorà en dret a Madrid. Després, es decidí per l'estat eclesiàstic; va ser ordenat sacerdot l'any 1871. Dirigí la Joventut Catalanista de les Congregacions Marianes i actuà de consiliari del Cercle Artístic de Sant Lluç. Va ser membre de l'Acadèmia de Bones Lletres, de Barcelona, i de la Societat Arqueològica Lul·liana. El 1899 va ser nomenat bisbe de Vic. Pocs mesos després, a causa del discurs que va pronunciar als Jocs Florals de Barcelona, ell i el bisbe de Barcelona, Dr. Morgadas, van ser acusats a les Corts espanyoles de separatisme. Col·laborà en diversos periòdics catalans, entre altres «La Veu de Montserrat», «La Veu de Catalunya», «La Renaixensa», «Lo Missatger del Sagrat Cor» i «Les Quatre Barres». Va publicar importants pastorals i diferents llibres. Un d'ells, *La Tradició Catalana* (1892), ha exercit una gran influència en la branca catòlica del nacionalisme català. El pensament bàsic del Dr. Torras i Bages versa sempre a l'entorn dels orígens cristians de la nació catalana de l'edat mitjana; per aquest motiu, considera que la personalitat nacional de Catalunya i el catolicisme són inseparables. Una altra característica del pensament del Dr. Torras i Bages és la permanent fidelitat a les encíclicues papals. Vegeu textos a les pàg.

TORRES I AMAT, Fèlix (1772-1847)

N. a Sallent. Estudià llatí, grec, àrab, hebreu, francès i italià al Col·legi de Sant Ildefons, d'Alcalá de Henares. Es doctorà a la Universitat de Cervera (1794). Va ser membre de l'Acadèmia de Bones Lletres, de Barcelona; de l'Acadèmia de la Història, de Madrid; de la Societat Geogràfica, de París; de l'Acadèmia d'Antiguitats, de Copenhaguen. El 1833 fou nomenat bisbe

d'Astorga. Va ser elegit senador. Hagué de topar, sovint, amb les posicions conservadores del catolicisme, ja que l'acusaven d'heterodòxia. És notable la seva traducció de la *Bíblia*, iniciada a instàncies de Carles IV. La seva obra més significativa és *Memorias para ayudar a formar un diccionario biográfico de los escritores catalanes*. Vegeu textos a les pàg.

TORRES I BARBERÀ, Humbert (1879-1955)

N. a Mont-roig. Es llicencià en medicina i adquirí un gran prestigi tant en la investigació mèdica com en l'exercici de la carrera. Com a investigador, deixà importants treballs sobre l'educació sexual i el tractament de la sífilis. Dirigí la revista «Informació mèdica» (1909-1916) i, entre altres publicacions, col·laborà a «La Terra», «Lleida», «La Jornada», «L'Opinió», «La Humanitat», «L'Horitzó», «El Poble Català» (publicat a París del 1939 al 1940) i «Quaderns» (Perpinyà 1945-1947). Fou alcalde de Lleida, diputat de la Mancomunitat de Catalunya, diputat a les Corts Constituents de la República espanyola i al Parlament català. Estigué afiliat a l'Esquerra Republicana de Catalunya i l'any 1939 s'hagué d'exiliar. Vegeu textos a les pàg.

TRISTANY, Rafael (1814-1899)

N. a Ardèvol. Capítost militar del carlisme català. Ja en la primera guerra carlina obtingué el grau de tinent coronel. Durant la Guerra dels Matiners obtingué èxits importants; el 1849 s'hagué d'exiliar a França, d'on tornà clandestinament a Catalunya (1855) i, durant tot un any, hi sostingué una persistent acció guerrillera al capdavant d'uns 200 homes. Refugiat a França novament, l'any 1861 es posà al servei del rei Francesc de Nàpols. En iniciar-se la Tercera Guerra Carlina (1871) operà a Catalunya amb el càrrec de comandant general; després de tot un seguit d'èxits militars fou ascendit a capità general. Finalment, fou vençut per l'exèrcit de la Restauració i, de nou, s'hagué de refugiar a França (1876). El seu tradicionalisme no era incompatible amb una bona dosi de liberalisme i d'actituds progressistes. Adquirí fama d'humanitari i cavallerívol. Vegeu textos a les pàg.

URALES, Federico. Veure Montseny i Carret, Joan.

VALDÉS, Miquel ( S. XX)

Fou secretari general del Partit Comunista de Catalunya i va ser elegit diputat per la coalició d'Esquerreres en les eleccions de diputats a les Corts de la República espanyola el 16 de febrer del 1936. Vegeu pàg

### VALLÈS I RIBOT, Josep M. (1849-1911)

N. a Barcelona. Va ser un dels més prestigiosos advocats de la seva època. Era membre de la Reial Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Madrid i de la de Barcelona; de la Reial Acadèmia de Dret, de Barcelona; de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País. Va fundar l'Acadèmia de Dret Administratiu de Barcelona i l'Associació General per a la Reforma Penitenciària a Espanya. El trobem entre els més destacats dirigents del federalisme republicà català. L'any 1882, formà part del Consell Federal Espanyol; l'any següent, ocupà la vicepresidència del Consell Regional Català, que va aprovar un projecte de Constitució per a l'Estat Català, de la redacció del qual havia estat encarregat precisament ell. En aquest mateix Congrés va ser elegit president del Consell Regional. Fundà els periòdics «La Voz de Cataluña», «La Región Catalana» i «El Federalista». L'any 1898 fou empresonat per oposar-se a l'embarcament de tropes destinades a la Guerra de Cuba. Va ser elegit diputat a Corts diverses vegades, la primera el 1872. Fou un dels principals organitzadors de la Solidaritat Catalana i un dels més tenaços i lúcids defensors de la vigència del Dret Català. També el trobem entre els més eficaços defensors de les Societats Obreres de Catalunya; fou un dels qui va protestar amb més fermesa quan aquestes societats van ser prohibides. Col·laborà assíduament a la premsa en defensa d'un catalanisme progressista. Morí essent president de la Unió Federal Nacionalista Republicana. Vegeu textos a les pàg.

### VALLS I TABERNER, Ferran (1888-1942)

N. a Barcelona. Doctor en dret i en filosofia i lletres, amplià els seus estudis a París. Es destacà com a historiador. Fou catedràtic a la Universitat de Múrcia i als Estudis Universitaris Catalans. Dirigí l'Arxiu de la Corona d'Aragó; fou membre de l'Acadèmia de Bones Lletres i de l'Institut d'Estudis Catalans. Presidí l'Ateneu Polytechnicum. Afiliat a la Lliga Regionalista (després Lliga Catalana), fou elegit diputat provincial i diputat a les Corts espanyoles. Amb la proclamació de la República, s'anà desplaçant vers posicions cada dia més conservadores i, abjurant el nacionalisme català, acabà adherint-se als postulats del nacionalisme espanyol. Vegeu pàg.

### VERDAGUER I CALLÍS, Narcís (1863-1918)

N. a Vic. Il·lustre advocat, va presidir l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona i, també, la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País. L'any 1889, des de «La Veu de Montserrat», va promoure

una intensa campanya contra els intents d'afebliment del Dret Civil català. Va ser president i un dels fundadors del Centre Escolar Catalanista. Col·laborà a «La Renaixensa» i fundà i dirigí «La Veu de Catalunya». Fou el primer president i un dels fundadors del Centre Nacionalista Català (1899), i també un dels fundadors de la «Lliga Regionalista», a la primera junta de la qual va pertànyer (1901). Va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, diputat provincial i diputat a Corts. És, potser, el més destacat capdavanter de la línia catalanista encarnada en l'ala més nacionalista de la Lliga Regionalista. Vegeu textos a les pàg.

«VIBRANT»Vegeu: Cardona, Daniel.

VIDIELLA I FRANCH, Rafael (1890-1982)

N. a Tortosa. Figura rellevant de la C.N.T., fou detingut i empresonat diverses vegades a causa de la seva activitat revolucionària. Proclamada la República, ingressà a la U.G.T i es destacà com a dirigent de la Federació Catalana del P.S.O.E.; fou un dels qui més contribuï a la fusió de partits marxistes que menà a crear el Partit Socialista Unificat de Catalunya (P.S.U.C.), en el qual ha ocupat càrrecs de molt de relleu. Durant la guerra fou conseller del Govern de la Generalitat. Ha col·laborat en publicacions importants, sempre amb un sentit crític agut. S'exilià a l'U.R.S.S., França i Hongria. Vegeu pàg.

VILA D'ABADAL, Lluís (1889-1937)

N. a Vic, fill de l'hereu de la famosa casa pairal El Cavaller de Vidrà, que durant les guerres carlines va servir de quarter general i d'escola de guerra als carlins, i de Pilar d'Abadal i Calderó, germana de Raimon d'Abadal. Metge il·lustre, fou un dels fundadors del Sindicat de Metges de Catalunya, de la Mutual Mèdica i del Casal del Metge de Barcelona. D'acord amb la tradició familiar paterna començà a militar en el carlisme, en el sector més catalanista. Però, atesa la posició germanòfila i reaccionària que els dirigents d'aquell partit prengueren, en iniciar-se la guerra mundial del 1914-1918, l'abandonà. Més endavant, el 1922, participà en la fundació d'Acció Catalana. En 1931, per disconformitat amb la posició d'aquest partit en la qüestió religiosa, a les Corts Constituents de la República espanyola, se'n separà. Pel novembre del mateix any participà en la fundació d'Unió Democràtica de Catalunya, partit d'inspiració democratacristiana, del qual fou un dels dirigents fins a la seva mort. L'any 1930 havia participat en la fundació del «Diari de Vic» i el 1932 contribuï a l'adquisició del diari barceloní «La Nau». Col·laborà en ambdós diaris i més endavant en el setmanari «El Temps». Malgrat haver heretat les

finques d'El Cavaller de Vidrà, fou partidari, com el seu partit, de la Llei de Contractes de Conreu. Durant la guerra d'Espanya es mantingué fidel a la causa de Catalunya, com el seu partit U.D. de C., malgrat la persecució religiosa que l'alçament militar feixista provocà. Amb coratge s'esmerçà a evitar els estralls dels incontrolats i aconseguí de salvar nombrosos perseguits i que fossin posats en llibertat els sacerdots i religiosos empresonats. D'acord amb el cardenal Vidal i Barraquer, que vivia a l'exili, organitzà l'ajut econòmic als sacerdots de Catalunya i participà en l'organització del culte clandestí. També treballà pel restabliment de la llibertat religiosa. En plena activitat morí a 47 anys, al setembre del 1937. Vegeu pàg.

XAMMAR, Josep. M. (S. XX)

Llicenciat en dret. Fou un dels dirigents del Partit Nacionalista Català i, entre altres publicacions, col·laborà a «La Nació Catalana». A conseqüència d'haver defensat com a advocat el director d'aquest periòdic, el qual hom acusava d'atacar l'Estat espanyol i els seus funcionaris, fou també detingut i processat. Aquest procés tingué importants derivacions polítiques. S'hagué d'exiliar a conseqüència de la guerra. Vegeu pàg.

XIRAU I PALAU, Antoni (1898-1976)

Nascut a Figueres l'any 1898. Llicenciat en dret, exercí d'advocat i dirigí el diari «L'Opinió». Milità a l'Esquerra Republicana de Catalunya i se'n separà, amb Lluhí i Vallescà i altres companys d'ells, per constituir el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra. Fou diputat a les Corts Constituents de la República espanyola i al Parlament català. Ocupà el càrrec de conseller de Sanitat i Assistència Social del Govern de la Generalitat. En acabar la Guerra hagué d'exiliar-se. Vegeu textos a les pàg.